

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग एक-अ—मध्य उप-विभाग

वर्ष ६, अंक ९]

शनिवार, जून २१, २०१४/ज्येष्ठ ३१, शके १९३६

[पृष्ठे ३७, किंमत : रुपये २६.००

असाधारण क्रमांक ६५

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या, ग्रामपंचायती, नगरपरिषदा, प्राथमिक शिक्षण आणि स्थानिक निधी लेखापरीक्षा अधिनियम यांखालील (भाग चार-ब मध्ये प्रसिद्ध करण्यात आलेले आदेश व अधिसूचना यांव्यतिरिक्त) आदेश व अधिसूचना.

नगरविकास विभाग

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक २१ जून २०१४

अधिसूचना

महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम

क्रमांक पीएमसी.३०१०/प्र.क्र.३९४/१०/नवि-२२.—महानगरपालिका क्षेत्रातील आकाश-चिन्हे (स्काय साईन) व जाहिरात प्रदर्शित करण्याचे नियमन व नियंत्रण करण्याच्या हेतूने, महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम (१९४९ चा ५९) याची कलमे २४४ व २४५ तसेच कलम ४५६ अ च्या पोटकलम (१) याद्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा आणि त्याबाबतीत त्यास समर्थ करण्याच्या इतर सर्व अधिकारांचा वापर करून, महाराष्ट्र शासनाने जे नियम करण्याचे योजिले आहे त्या नियमांचा पुढील मसुदा, त्याद्वारे बाधा पोचण्याचा संभव असलेल्या सर्व व्यक्तींच्या माहितीसाठी उक्त कलम ४५६ अ च्या पोट-कलम (२) द्वारे आवश्यक असल्याप्रमाणे, याद्वारे प्रसिद्ध करण्यात येत आहे आणि याद्वारे अशी नोटीस देण्यात येत आहे की, उक्त अधिसूचना, महाराष्ट्र शासनाच्या राजपत्रात प्रसिद्ध केल्याच्या दिनांकापासून तीस दिवसांचा कालावधी समाप्त झाल्याच्या दिनांकास किंवा त्यानंतर तो महाराष्ट्र शासनाकडून विचारात घेण्यात येईल.

२. उक्त अधिसूचनेच्या संबंधात कोणत्याही व्यक्तीकडून ज्या कोणत्याही हरकती किंवा सूचना, प्रधान सचिव (नवि-२) नगरविकास विभाग, चौथा मजला, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२ यांच्याकडे पूर्वोक्त कालावधीत येतील त्या शासनाकडून विचारात घेतल्या जातील.

नियमांचा मसुदा

क्रमांक पीएमसी. ३०१०/प्र.क्र.३९४/१०/नवि-२२.—ज्या अर्थी, महानगरपालिका क्षेत्रातील आकाश-चिन्हे (स्काय साईन) आणि जाहिरात प्रदर्शित करण्याचे नियमन व नियंत्रण करण्याच्या हेतूने, महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम (१९४९ चा ५९) याची कलमे २४४ व २४५ आणि कलम ४५६ अ च्या पोट-कलम (१) याद्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून, महाराष्ट्र शासनाने नियम करण्याचा आपला इरादा, महाराष्ट्र शासन राजपत्र, असाधारण भाग एक-अ मध्य उप-विभाग, दिनांक २१ जून २०१४ यामध्ये प्रसिद्ध केलेली नगरविकास विभागाची अधिसूचना क्रमांक पीएमसी.३०१०/प्र.क्र.३९४/१०/नवि-२२, दिनांक २१ जून २०१४ याद्वारे जाहीर केला आहे.

(१)

आणि ज्याअर्थी, उक्त अधिसूचनेनुसार त्यात नमूद केलेल्या कालावधीत प्राप्त झालेल्या हरकती व सूचना शासनाकडून विचारणा करण्यात आल्या आहेत.

त्याअर्थी, आता, महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम (१९४९ चा ५९), मधील कलमे २४४ व २४५ आणि कलम ४५६ अ चे गोट-कलम (१) याद्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून, महाराष्ट्र शासन, उक्त कलम ४५६ अ च्या गोट कलम (२) द्वारे आदेशात असल्याप्रमाणे, पुढे प्रसिद्धीनेतर आणि महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियमान्वये प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करून, त्याबाबतीत महाराष्ट्र शासनाने आणि महानगरपालिकांनी प्रसिद्ध केलेले मुंबई प्रॉब्लिक महानगरपालिका (जाहिरात व फलक नियंत्रण) नियम, २००३ आणि इतर सर्व नियम, आदेश, संकेत व यांचे अधिकरण करून, महानगरपालिका क्षेत्रातील आकाशचिन्हे आणि जाहिरात प्रदर्शनाचे नियमन व नियंत्रण करणारे पुढील नियम करित आहे. —

१. संक्षिप्त नाव, व्याप्ती आणि प्रारंभ. — (१) या नियमना महाराष्ट्र महानगरपालिका [आकाश चिन्हे (स्काय साईन) व जाहिरात प्रदर्शित करण्याचे नियमन आणि नियंत्रण] नियम, २०१४ असे म्हणावे.

(२) ते, महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम (१९४९ चा ५९) या अन्वये स्थापन केलेल्या आणि घटित केलेल्या सर्व महानगरपालिकांच्या क्षेत्रांना लागू असतील.

(३) ते, तात्काळ अमलात येतील.

२. व्याख्या. — या नियमामध्ये संदर्भांनुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर

(क) " अधिनियम " याचा अर्थ महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम असा आहे.

(ख) " जाहिरात " याचा अर्थ, आणि त्यामध्ये निर्माणवले फलकांचे स्थापनाचे सूच फलक (सीडिंग), निशाण (चिनर) व त्याबाबतच्या कामांनी, रोगणई केलेले फलक (साईन) भागफलक निर्देश फलक, फुगे इत्यादींच्या सहाय्येने शब्द अक्षर प्रतिमा (मॉडेल) चित्र (साईन) याद्वारे केलेली घोषणा किंवा निर्देशन यासारख्या कोणत्याही पदांनीच्या कोणत्याही घोषणेच्या विक्रीसाठी किंवा दुसरे प्रसिद्धीकरण (रिप्रिजेंटेशन) समावेश आहे.

(ग) " अधिकरण " याचा अर्थ, जो अन्वये असले अशा व्यक्ती, शासकीय किंवा शासकीय संघटना, नैदानिकृत यंत्रणेच्या संघटना व्यवसाय संस्था, भागीदारी संस्था किंवा कोणती अधिनियम, १९५६ अन्वये विधिशिस्त्यापन कोणती असा आहे.

(घ) " निशाण (चिनर) " याचा अर्थ, ज्यामध्ये जाहिरातीचा किंवा घोषणेचा किंवा निरवृत्त मजकूरचा समावेश आहे असे सर्वोत्तम ठिकाणी प्रदर्शित करण्यासाठी असलेले कागद किंवा इतर कोणत्याही साहित्य, असा आहे.

(ङ) " इमारत वेटन जाहिरात " याचा अर्थ, कोणत्याही इमारतीच्या दर्शनी भागावर, दुरुतकरून इमारतीच्या दर्शनी बाजूस किंवा बांधकाम किंवा दुरुस्ती सुरू असलेल्या इमारतीच्या मजगाणीवर आडवी लांब लागून पसरवून किंवा तिच्या दर्शनी काचेवर किंवा विंडकव्हर चिटकवून किंवा घडू घसवून प्रदर्शित केलेली कोणत्याही जाहिरात, असा आहे.

(च) " फलक (सीडिंग) उभारण्यासाठी वापरण्या जाणाऱ्या कोणत्याही प्लाटाचा वापर न केलेल्या इमारत वेटन इलेक्ट्रॉनिक जाहिराती " याचा अर्थ, जिचे बांधकाम वापरमागामी नाही अशा कोणत्याही इमारतीच्या दर्शनी भागावर जो रात्रीच्या वेळी चालू करता येईल आणि जो एकाच वेळी एका किंवा अधिक भिन्न रंगात चकाकेल किंवा दिसेल अशा डिजिटल डिस्प्लेचा वापर करून, प्रदर्शित केलेली कोणत्याही जाहिरात, असा आहे.

(छ) " वसू शकण्याच्या ठिकाणावरील जाहिरात " याचा अर्थ, वसू शकण्याच्या ठिकाणाच्या मरचनेवर, भावाभिसूचक यांचे किंवा न्यायसारख्या अन्य देखाव्यासह प्रदर्शित केलेली जाहिरात, असा आहे.

(ज) " आयुक्त " याचा अर्थ, महानगरपालिका आयुक्त किंवा त्याने यथोचितरीत्या प्राधिकृत केलेला महानगरपालिकेचा कोणत्याही अधिकारी, असा आहे.

(झ) " सक्षम प्राधिकारी " याचा अर्थ, आयुक्त किंवा त्याने यथोचितरीत्या प्राधिकृत केलेला महानगरपालिकेचा कोणत्याही अधिकारी, असा आहे.

(ञ) " महानगरपालिका " याचा अर्थ महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियमाच्या तरतुदी अन्वये स्थापन केलेली आणि घटित केलेली महानगरपालिका, असा आहे.

(ट) " मध्यवर्ती चक्राकार (ग्रेटरी) स्थान " याचा अर्थ, ताहलक नियंत्रित करण्यासाठी एकत्र मिळणाऱ्या रस्त्यांच्या संवर्णनाच्या ठिकाणी असलेले मध्यवर्ती आश्रयस्थान, असा आहे.

(उ) “निर्देश फलक” याचा अर्थ, खाजगी व वाणिज्यिक आस्थापनेने आपल्या कार्यालयांचा किंवा वाणिज्यिक आस्थापनेची दिशा सूचित करण्यासाठी उभारलेला फलक, असा आहे.

(ड) “इलेक्ट्रॉनिक डिस्प्ले” याचा अर्थ, एखाद्या संरचनेवर बसविलेला, इलेक्ट्रॉनिकरीत्या प्रवर्तित होणारा जाहिरात डिस्प्ले, असा आहे. असा डिस्प्ले हा निऑन दिवे, एल ई डी किंवा एल सी डी यांसारखे इलेक्ट्रॉनिक किंवा विद्युत साधन कार्यान्वित करून चालू केला जातो.

(ढ) “गंत्री जाहिरात” याचा अर्थ, रस्त्याच्या बाजूला उभारलेल्या गंत्रीवर आणि बहुतेकरून रस्त्याच्या कोणत्याही बाजूस असलेल्या धातुच्या पूर्वरचित बद्ध स्तंभांच्या भागावर, जाहिरातीचा दर्शनी भाग वाहतुकीच्या दिशेकडे करून, रस्त्याच्या बाजूला असलेल्या त्या स्तंभांच्या सर्वात वरच्या भागास प्रकाश योजना जोडून बसविलेली जाहिरात, असा आहे.

(ण) “ग्लो साईन बॉक्स जाहिरात” याचा अर्थ, धातुच्या पत्र्याच्या पुढील बाजूस कोणतेही पारदर्शक, अर्धपारदर्शक पडदा बसवून, तिच्या मागील बाजूकडून विद्युत दिव्यांचा उपयोग करून प्रदर्शित केलेली जाहिरात, असा आहे.

(त) “होर्डिंग” याचा अर्थ, जाहिरातीच्या प्रयोजनासाठी किंवा कोणतेही स्थळ, व्यक्ती कोणत्याही विक्रीच्या वस्तुची जाहीर अविष्कृती याकडे आम जनतेला आकर्षित करण्याच्या हेतुने, माहिती देण्यासाठी, त्यांच्याशी संबंधित व्यक्तींखा, अक्षरे किंवा चित्रांकन यांचा वापर करून आणि कोणत्याही रितीने प्रदर्शित करून, जमिनीवर किंवा एखाद्या इमारतीच्या छताच्या कोणत्याही भागावर किंवा पाकारावर उभारलेल्या संरचनेचा कोणताही दर्शनी भाग, असा आहे आणि त्यामध्ये निऑन बल्ब/दीप/दिवे यांचा वापर करून एका किंवा अधिक भिन्न रंगामध्ये चकाकणाऱ्या किंवा दिसणाऱ्या जाहिरातीचाही समावेश आहे.

(थ) “किऑस्क” याचा अर्थ, विद्युत खांब्याच्या एका किंवा दोन्ही बाजूस प्रदर्शित केलेली जाहिरात, असा आहे.

(द) “फिरते जाहिरात डिस्प्ले” याचा अर्थ, वाहनावर किंवा वाहनाच्या पाठीमागे बसविलेला एक किंवा दोन दर्शनी बाजूंचा जाहिरात फलक (होर्डिंग) किंवा दर्शक पटल (पॅनल) असा असून, ते वाहन, अशा रितीने जाहिरात अधिक चांगल्या प्रकारे प्रदर्शित करण्यासाठी मोक्याच्या ठिकाणांच्या आसपास चालविता येते किंवा ते उभे करता येते.

(ध) “भित्तीपत्रक (पोस्टर)” याचा अर्थ, सार्वजनिक ठिकाणी कशाची तरी जाहिरात प्रदर्शित करण्यासाठी वापरलेला कागदाचा ताव किंवा इतर कोणतेही साहित्य, असा आहे.

(न) “विहीत अर्जाचा नमुना” याचा अर्थ, कोणत्याही बाह्य माध्यमास जाहिरात उभारण्यासाठी आणि ती प्रदर्शित करण्यासाठी परवानगीचा अर्ज किंवा विद्यमान परवानगीच्या नूतनीकरणाचा अर्ज महानगरपालिकेकडे ज्या नमुन्यात करावा लागतो तो नमुना, असा आहे आणि तो यासोबत जोडलेला आहे.

(प) “संरक्षक कठडा” याचा अर्थ, वाहतुकीस तसेच पादचाऱ्यांना ये जा करण्यास मार्गदर्शन करण्यासाठी आणि त्यांचे नियमन करण्यासाठी रस्त्यावर किंवा दुभाजक, पदपथ, पूल इत्यादींवर तंतुमय पदार्थांसारखा कोणत्याही साहित्यापासून बनलेल्या खांब्याच्या आधारे बसविलेला धातुचा कठडा किंवा कठडा, असा आहे.

(फ) “मार्ग रेषा” किंवा “रस्ता रेषा” याचा अर्थ, मार्गाच्या किंवा यथास्थिती रस्त्याच्या बाजूच्या मर्यादा निश्चित करणारी रेषा, असा आहे.

(ब) “लेखपट्टक दर्शी (स्करोलर डिस्प्ले) जाहिरात” याचा अर्थ, जाहिरात प्रदर्शित करणाऱ्या दर्शक पटलावर मुद्रित पट अखंडितपणे आवर्तन पद्धतीने फिरण्यासाठी कळ बसविलेला पेट्टीच्या आकारातील दर्शक पटल, असा आहे. मग ती प्रकाश योजना असलेली किंवा नसलेली असेल.

(भ) “आकाश-चिन्ह (स्काय-साईन)” याचा अर्थ, कोणतीही जमीन, इमारत किंवा संरचना यांवर संपूर्णपणे किंवा अंशतः कोणताही खांब, स्तंभ, प्रमाणभूत चौकट किंवा इतर आधार यांचा आधार दिलेला किंवा यांस जोडलेला जाहिरातीच्या, घोषणेच्या किंवा निदेशनाच्या स्वरूपातील कोणताही शब्द, अक्षर, प्रतिमान, चिन्ह, साधन किंवा प्रतिकृती असा असून, असे जे आकाश-चिन्ह किंवा ज्याचा कोणताही भाग रस्त्यातील कोणत्याही ठिकाणापासून आकाशात दिसू शकतो ते आकाश-चिन्ह, असा आहे व त्यामध्ये असा संपूर्ण खांब, स्तंभ, प्रमाणभूत चौकट किंवा इतर आधार यांचा किंवा त्याच्या प्रत्येक भागाचा समावेश होतो. “आकाश-चिन्ह” या शब्दप्रयोगात कोणतीही जमीन, इमारत किंवा संरचना यावर किंवा कोणत्याही सडकेवर कोणतीही जाहिरात, घोषणा किंवा निदेशन यांच्या प्रयोजनासाठी संपूर्णपणे किंवा अंशतः उपयोगात आणलेला कोणताही वायुगोल, हवाई छत्री किंवा तत्सम इतर साधन यांचाही समावेश होतो. परंतु, त्यात पुढील गोष्टींचा समावेश होणार नाही,—

(१) कोणताही ध्वजदंड, स्तंभ, वायुध्वज किंवा वातकुक्कुट हा कोणतीही जाहिरात, घोषणा किंवा निदेशन यांच्या प्रयोजनासाठी संपूर्णपणे किंवा अंशतः योजण्यात किंवा वापरण्यात आला नसेल, तर असा ध्वजदंड, स्तंभ, वायुध्वज किंवा वातकुक्कुट ;

(२) कोणत्याही इमारतीच्या भिंतीच्या टोकावर किंवा प्राकारावर किंवा कोणत्याही भिंतीच्या कोणत्यावर किंवा सारक्यावर किंवा छान्याच्या कडवर मातृवय वसवलेले कोणतेही चिन्ह किंवा कोणताही फलक, चोकट किंवा इतर चिन्ह

परतु, असा फलक, चोकट किंवा इतर चिन्ह एक एकाच मळीत पातळीचे असतील व न मूळ काम असणार नाही, असाच तो जागरूक न्याय किंवा ज्याच्या बाजूवर वसवलेले किंवा टिकलेले असलेल्या भिंतीच्या, प्राकाराच्या किंवा छान्याच्या कोणत्यावर लेख प्रदर्शन अधिक इंच असणार नाही :

(३) पाव्याद्या शिवाय शोधकरणाच्या धर्जाशीच कवळ सर्वोच्च असलेला व कोणत्याही रस्त्यावर किंवा सारक्यावर जागरूक न्याय नाही, अशा रीतीत मजबूती राखलेला, एवढेचप्रमाणे असलेला कोणत्याही शब्द, अक्षर, प्रतिमान, चिन्ह, साधन किंवा प्रतिफल

(४) विक्रीच्या किंवा भाड्याने घ्यावयाच्या जागेचीसंबंधी किंवा इमारतीसंबंधी, अशा जागेवर किंवा इमारतीवर लावलेली कोणत्याही नोंदस.

(क) "थांब रेषा" याचा अर्थ रस्त्याच्या भ्रमण भेदेच्या सूचकाची संकेत दिवा या संकेतापूर्वी ज्या रेषेवर सर्व वाहने थांबतात तो रेषा, असा आहे.

(ख) "नातुरती कमानी" याचा अर्थ विख्यात व्यक्तींना शिमेच्या दग्यासह किंवा जाहिरात प्रदर्शित करण्यासाठी रस्त्यावर उभारलेल्या नातुरत्या मरचनी, असा आहे.

(क) "नातुरती जाहिरात" याचा अर्थ अर्णा न्यायव्यवस्था निर्देश, सण किंवा उत्सवाच्या काळात मजबूत कालावधीसाठी मरचित अक्षर किंवा रस्त्यावर जाहिरात प्रदर्शित करणे, असा आहे. ही परवानगी, नातुरती जाहिरात फलक, कमानी, निशाण किंवा ध्वजस्तंभ तसेच मोठ्या प्रमाणावरील वाणिज्यिक जाहिरात फलक, कमानी, निशाण किंवा ध्वजस्तंभ यांच्या संबंधित असले, मोठ्या प्रमाणावरील वाणिज्यिक जाहिरात फलक यामध्ये सेवा यादी (होटे) अर्णा किंवा वहादर यांचे संश्लेषण करून मरचनीवर प्रदर्शित केलेले जाणाऱ्या फलकांचा समावेश होईल.

(क) "प्रदेशदर्शी जाहिरात" याचा अर्थ ज्यामध्ये त्रिकोणी चिन्हाच्या तीन दृश्या घटल्यामध्ये एकच वली आधारे घटलेले त्या त्रिकोणी चिन्हाच्या दोन्ही दृश्या घटल्यांवर एक तसेच दुसरा असा विभिन्न जाहिरात मदर्श प्रदर्शित होताना दिसतात, अशाप्रकार प्रदर्शित केलेली जाहिरात फलक असा आहे.

(क) "वाहन मार्ग" याचा अर्थ ज्यावरून वाहन जाण्यास परवानगी दिली आहे, असा रस्त्याचा भ्रमण असा आहे.

(क) "भिन्नीचत्र (वांल पंटींग) जाहिरात" याचा अर्थ, पाव्याद्या इमारतीच्या भिंतीवर किंवा मरचनीवर किंवा कोणत्याही भागाचे मरचनीवर जाहिरात प्रत्यक्षपणे गावून त्याद्वारे प्रदर्शित केलेली जाहिरात असा आहे.

(क) "चोकटपत्रके (वांल स्टिकर्स)" याचा अर्थ सार्वजनिक ठिकाणी जागरूक करण्यासाठी जागरूक "कपाड्याचे मोठे चकट्टे किंवा इतर कोणतेही साधन, असा आहे.

(द) या नियमात वापरलेले परतु व्याख्या न केलेले शब्द व शब्दप्रयोग यांना, अधिनियमाप्रमाणे अनुक्रमे जे अर्थ नमून दिलेले असतील तेच अर्थ असतील.

३. जाहिरातीसाठी परवानगी :- (१) कोणतेही अधिकरण सक्षम प्राधिकरणाची लोडो म्हणूनपातील परवानगी असल्याशिवाय, जाहिरात फलक (बोर्डिंग) भिन्नेपत्रक, आकाशचिन्ह (स्काय साईन), विशिष्ट भिन्नीचित्र (वांल पंटींग), फुल मरचे अस्तित्वात असा किंवा नसात, उभारणार नाही, दाखविणार नाही, लावणार नाही, प्रस्थापित करणार नाही किंवा प्रदर्शित करणार नाही, अशा जाहिरातीचा सक्षम प्राधिकरणाकडून पूर्व चोकशी करणाने आल्यासुवेगेज अर्णा अशी जाहिरात उभारण्यास किंवा लावण्यास संध्यता किंवा निर्तिमता ही जागरूक नाही अर्णा त्या थावतीत ती या नियमांमध्ये अर्णा त्या अधिनियमाच्या तरतुदींमध्ये नमूद केलेल्या सर्व निकषांची पूर्तता करीत असल्याबाबत त्याची खुबो घटल्यासुवेगेज अशी परवानगी दिली जाणार नाही.

(२) (क) महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियमाच्या कलम ७५ च्या अर्णा या नियमांच्या तरतुदींना अधीन राहून, महानगरपालिका निर्विदा भावून, नगरपालिका जागेवर पाटीभयम (१) मध्ये नमूद केलेल्या शिमे स्वस्वतातील जाहिरात प्रदर्शित करण्यासाठी परवानगी देईल.

(ख) विश्वमान करार किंवा ज्या दिनांकास हे नियम अंमलात येतील त्या दिनांकापासून तीन महिन्यांच्या मवलेलीची मुदत, यापेकी जे अर्णास समाप्त होईल त्यावेळी नगरपालिकेच्या जागेवरील विश्वमान सर्व जाहिरात फलक काढून टाकायान येतील.

(३) (क) आपल्या जागेवर किंवा जागेवर जाहिरात प्रदर्शित करण्याची किंवा जाहिरात फलक लावण्याची इच्छा असलेल्या इतर कोणत्याही अधिकरणास, या नियमांच्या अंतर्गत केलेल्या तरतुदींनुसार अर्णा त्या अधिनियमाच्या संबंधित कलमांमध्ये सक्षम प्राधिकरणाकडून वध लावून प्राप्त करता येईल.

(ख) सक्षम प्राधिकारी असे लायसन देताना, विकास नियंत्रण विनियमांच्या तरतुदी देखील विचारात घेईल.

(४) जर जाहिराती, विकास नियंत्रण विनियमांचे, अधिनियमाच्या आणि त्याखालील या नियमांच्या तरतुदींचे अनुपालन करित असतील आणि त्यांना पोलीस विभागाची कोणतीही स्पष्ट हरकत नसेल अथवा त्यांच्यामुळे उजेड किंवा वायुवीजन भंग पावत नसेल किंवा त्यांच्यामुळे आसपासच्या रहिवाशांना कोणताही उपद्रव होत नसेल किंवा अडथळा येत नसेल तर, त्या जाहिरातींसाठी सर्वसाधारणपणे परवानगी नाकारली जाणार नाही.

(५) जर ३ महिन्यांच्या आत जाहिरात फलक उभारला नाही तर, दिलेली परवानगी रद्द /रद्दबातल होईल. अर्जदार असलेल्या कोणत्याही अभिकरणास, या बाबतीत निर्धारित कार्यपद्धतीचा अवलंब करून नव्याने अर्ज करता येईल.

(६) जाहिरात प्रदर्शित करण्याच्या प्रयोजनासाठी संरचना उभारण्यात आल्याचे आढळून येईल किंवा वेध परवाना न घेता जाहिरात फलक उभारलेला असेल किंवा जाहिरात प्रदर्शित केलेली असेल तर, असा जाहिरात फलक/जाहिरात, अभिकरणाला कोणतीही सूचना दिल्याशिवाय, काढून टाकण्याची कार्यवाही केली जाण्यास पात्र असेल आणि ते अभिकरणदेखील महानगरपालिकेकडून वेळोवेळी विहीत करण्यात येईल असा दंड भरण्यास पात्र ठरेल.

(७) सक्षम प्राधिकाऱ्यास, स्वविवेकानुसार आणि लेखी आदेशाद्वारे, जो कोणताही जाहिरात फलक परवानगी न घेता बसविण्यात आला असेल असा कोणताही जाहिरात फलक, आकारणी योग्य फी च्या पाच पटीपेक्षा अधिक नसेल इतकी प्रशमन फी आकारून नियमित करता येईल. मात्र, असा जाहिरात फलक किंवा जाहिरात ही, या नियमांच्या तरतुदीनुसार असावी.

४. परवानगीची आवश्यकता नसलेल्या जाहिराती :—रोषणाई केलेल्या जाहिराती आणि आकाश-चिन्ह (स्काय-साईन) वगळता पुढील प्रकाराच्या जाहिरातींसाठी सक्षम प्राधिकाऱ्याकडून परवानगी घेण्याची आवश्यकता नसेल :—

(क) दुकानाअंतर्गत सजावट करून प्रदर्शित केलेली जाहिरात.

(ख) रेल्वे, राज्य परिवहन यांच्या कामकाजाविषयी आणि रेल्वे, राज्य परिवहनाच्या परिव्वास्तूमध्ये प्रदर्शित केलेली परंतु, कोणत्याही रस्त्याच्या समोर नसलेली जाहिरात.

(ग) व्यावसायिक परिव्वास्तूमध्ये चालवण्यात येणाऱ्या व्यापारासंबंधी किंवा व्यवसायासंबंधी, त्या परिव्वास्तूत किंवा तिच्यावर प्रदर्शित केलेल्या, परंतु कोणत्याही रस्त्याच्या समोर नसलेल्या जाहिराती.

(घ) कोणत्याही परिव्वास्तूच्या किंवा ती मधील कोणत्याही मालमतेच्या विक्रीसंबंधी किंवा ती भाड्याने देण्यासंबंधी त्या परिव्वास्तूत किंवा तिच्यावर प्रदर्शित केलेल्या जाहिराती.

५. जाहिरात फलक/जाहिरात प्रदर्शित करण्यावरील निर्बंध :—(क) वाहन चालकांच्या डोळ्यावर तिरपी येईल इतक्या प्रखरतेची रोषणाई केलेला जाहिरात फलक (हॉर्डिंग) वाहतूक पोलीस विभागाच्या ना हरकत प्रमाणपत्राशिवाय प्रदर्शित करण्याची परवानगी दिली जाणार नाही.

(ख) छेदनबिंदुच्या ठिकाणी प्रत्येक पोच मार्गाच्या थांबा रेषेपासून २५ मीटर इतक्या अंतरात जमिनीवर उभारलेल्या जाहिरात फलकांची दर्शनी बाजू समोर येईल, अशा प्रकारे कोणताही जाहिरात फलक प्रदर्शित करण्याची परवानगी दिली जाणार नाही.

(ग) सार्वजनिक मनोरंजनाची मैदाने, क्रिडांगणे, उद्याने आणि बगिचे यांसह विकास नियंत्रण विनियमांअन्वये राखणे आवश्यक असलेल्या अनिवार्य खुले मैदानात कोणताही जाहिरात फलक लावण्याची परवानगी दिली जाणार नाही.

(घ) कोणत्याही रस्त्याच्या भागावर कोणतेही फिरते जाहिरात प्रदर्शनी वाहन उभे करण्याची परवानगी दिली जाणार नाही.

(ड) पुरातत्त्वीय, वास्तुशास्त्रीय, सौंदर्यशास्त्रीय आणि ऐतिहासिक व वारसागामी महत्त्व असलेल्या इमारतींवर कोणताही जाहिरात फलक लावण्याची परवानगी दिली जाणार नाही.

(च) नदी पात्रात, तलावात आणि जलाशयांत कोणताही जाहिरात फलक लावण्याची परवानगी दिली जाणार नाही.

(छ) तिवरांच्या वनांत, खाडीत किंवा समुद्रात किंवा भरती आहोटी रेषेच्या २०० मीटर इतक्या अंतराच्या आत कोणताही जाहिरात फलक (हॉर्डिंग) लावण्याची परवानगी दिली जाणार नाही. तथापि, हे निर्बंध विद्यमान रस्त्याच्या भूभागाकडील बाजूला असलेल्या विद्यमान प्राधिकृत संरचनांवर लावलेल्या जाहिरात फलकांना लागू होणार नाही.

(ज) रोषणाई केलेल्या/निऑन जाहिरात फलकांच्या (हॉर्डिंग) बाबतीत, पुढील निर्बंधाचे पालन करण्यात येवे :—

(एक) प्रकाशमानाची मर्यादा ही १ सीडी/सी एम एवढ्या प्रभव मर्यादेपेक्षा अधिक नसावी. रात्री ११ नंतर रोषणाई चालू ठेवण्यात येऊ नये ;

(दोन) निवासी परिव्वास्तूमधील निऑन (फलक) हे, लुकलुकणारे नसावेत ;

(तीन) निम्नलिखित फलक रूमी १० वाजता बंद करावत :

(चार) दुकानांच्या किंवा कलांचेर डिजिटल जाहिरातीचा परवानगी दिली जाणार नाही, प्लेड्डो दर्शक पट (टिडप्ले) व कॅम्ब्रिज चित्र असावत, किमान दर १० सेकंदानंतर प्रांतांमध्ये व्हाणार बंदाने असल्या असल्या

(इ) वाहतूक पेटाच्या मध्यावती आणि सकेत सांगाच्या (सिग्नल कॅम्ब्रिज) ठिकाणी साडक रोषणासुद्धा २५ मीटरच्या अंतर कोणताही जाहिरात फलक लावण्याची परवानगी दिली जाणार नाही.

(ज) ज्या जाहिरातीमध्ये कोणत्याही परिवारसुद्धा उजडाम किंवा जाड्यांजनाम अडथळा येईल असे कोणतेही जाहिरात फलक 'दरिद्र' लावण्याची परवानगी दिली जाणार नाही.

(ट) खाजगी मालमत्तामध्ये किंवा अभिनयामध्ये ६०० वा मा रस्त्याच्या वरून भूखंडामध्ये एक जाहिरात फलक कोणताही जाहिरात फलक लावण्याची परवानगी दिली जाणार नाही, दुसरा जाहिरात फलक लावण्यामध्ये मर्यादा मालकाकडे जाणवणे एक दुसरे ६०० वा मा रस्त्याच्या वरून आवश्यक आहे.

(ट) या नियमांच्या आणि अधिनियमांच्या इतर तरतुदीमा अधीन राहून, कोणत्याही इमारतीच्या निर्माण भितीशिवाय अन्य भितीवर, बंधन निर्माण डिजिटल जाहिराती व्यतिरिक्त कोणतेही जाहिरात फलक लावण्याची परवानगी दिली जाणार नाही.

(ड) जाहिरात फलकांना रोषणाइ करणायसाठी डिजिटल जिन्स संच वापरण्याची परवानगी दिली जाणार नाही, कारण त्यामुळे ध्वनिप्रदूषण आणि वायू प्रदूषण निर्माण होते.

(द) रस्त्याच्या पृष्ठभागावर १२.२ मीटर (४० फूट) पेक्षा अधिक उंचीचे जाहिरात फलक उभारले जाणार नाहीत.

(ण) पदाथावर कोणताही जाहिरात फलक किंवा जाहिरात प्रदर्शित करणारा जाणार नाही.

(त) जो कोणताही नवेव्या नये सार्वजनिक रस्त्यावर कोणताही जाहिरात फलक प्रदर्शित केला जाणार नाही.

(थ) एकाच दुसरा याप्रमाणे कोणताही जाहिरात फलक लावण्याची परवानगी दिली जाणार नाही.

(द) भिती चित्रणाद्वारे कोणताही जाहिरात प्रदर्शित करणाराची परवानगी दिली जाणार नाही.

(ध) एकत्रित स्वरूपात जाहिरात फलक लावण्याची अनुमती दिली जाणार नाही.

(न) जाहिरात फलक पृढाल परिस्थितीत देखील लावण्याची परवानगी दिली जाणार नाही . .

(णक) जाणवत्या, योग्या किंवा रानमार्गे वाहनांना वाहतूक करणायामध्ये अडथळा येईल अथवा भंग दिवण्यामध्ये अडथळा निर्माण होईल अशा पद्धतीने व अशा ठिकाणी कोणताही जाहिरात फलक लावण :

(दोन) समुद्र, सरोवर किंवा सुखान्त पाहण्यासाठी असलेल्या ठिकाणातून व वाटण्यासाठी अडथळा निर्माण होईल असा कोणताही जाहिरात फलक लावण :

(तीन) ज्या इमारतीचे भंगवटा प्रमाणपर नाही अशा इमारतीवर जाहिरात फलक लावण :

(चार) ज्या इमारतीबाबत अधिनियमान्वय किंवा महाराष्ट्र प्रादेशिक व नगररचना अधिनियम, १९६६ अन्वये महानगरपालिका स्तरावर अथवा न्यायालयाने करवाई प्रलंबित असेल किंवा ज्या इमारतीच्या मालकाला अधिनियमान्वय काम बांधवासाठी अजाबायान आली असेल, अशा इमारतीवर जाहिरात फलक लावण :

(पाच) जे इमारत अंशत किंवा पूर्णतः धोक्यायक म्हणून घोषित करणायान आला असेल अथवा अधिनियमान्वय जिला अशा प्रकारची नॉटिस बजावण्यात आली असेल, अशा इमारत :

(सहा) ज्याद्वारे जाहिरातीद्वारे सार्वजनिक नीतिमत्ता आणि सभ्यता यांचे उल्लंघन होण्याचा संभव आहे असा जाहिरात फलक लावण्यास परवानगी देण्यात येणार नाही अशा जाहिरात प्रदर्शित केल्याने सार्वजनिक नीतिमत्ता व सभ्यता यांच्या प्रमाणकांचा भंग होईल अशा सक्षम प्राधिकार्याची खात्री झाली तर, जाहिरात फलक काढून टाकण्याबाबतची लघु सूचना देणाने उल्लंघनंतर अधिकारण तो जाहिरात नाकाळ काढून टाकील .

(सात) पादचान्याच्या मार्गामध्ये किंवा त्यांना मार्ग दिवण्यामध्ये अडथळा निर्माण होईल अशा स्वमघातील जाहिरात :

(आठ) कोणत्याही स्थानिक सुरक्षायीला बाधक ठरले असा जाहिरात फलक .

(नऊ) आगंदर लावलेली कोणताही जाहिरात दिवण्यामध्ये अडथळा निर्माण होईल असा जाहिरात फलक.

६. जाहिरात फलकाचा आकार :—(१) जाहिरात फलकांचा प्रमाण आकार पुढीलप्रमाणे असेल :—

- (एक) ३.०५ मीटर (१० फुट) × ६.१० मीटर (२० फुट);
- (दोन) ६.१० मीटर (२० फुट) × ६.१० मीटर (२० फुट);
- (तीन) ७.६२५ मीटर (२५ फुट) × ७.६२५ मीटर (२५ फुट);
- (चार) ९.१५ मीटर (३० फुट) × ६.१० मीटर (२० फुट);
- (पाच) १२.२ मीटर (४० फुट) × ३.०५ मीटर (१० फुट);
- (सहा) १२.२ मीटर (४० फुट) × ६.१० मीटर (२० फुट).

परंतु, खालील ठिकाणच्या जाहिरातीबाबत सक्षम प्राधिकार्यास वेगवेगळ्या आकाराच्या जाहिरातींना अनुमती देता येईल,—

(एक) निर्गम भित्त,

(दोन) भुयारी मार्गाचे प्रवेशद्वार,

(तीन) वरपुलाचे कठडे आणि असेच इतर विषम आकाराचे कोनाडे त्याचप्रमाणे समुद्रातील गलबते, तराफे, जलयाने आणि वाहने.

(२) कमाल प्रमाण आकाराहून मोठ्या आकाराच्या जाहिरात फलकांना परवानगी देण्यात येणार नाही. परंतु, इमारतीच्या संरचनात्मक मजबुतीच्या अधीनतेने, इमारतीच्या टोकावर ६० फुट × २० फुट या प्रमाणेतर आकाराचे जाहिरातफलक लावण्यास परवानगी देता येईल.

(३) कोणताही जाहिरात फलक रस्त्याच्या पातळीच्या १२.२ मीटर (४० फुट) पेक्षा अधिक उंचीवर उभारता येणार नाही. जाहिरात फलकाचा पृष्ठतळ किंवा तळभाग हा, रस्त्याच्या पातळीपासून ३ मीटर पेक्षा कमी नसेल, इतक्या उंचीवर असेल.

(४) इमारतीच्या गच्चीवर जाहिरात फलक लावताना, जाहिरात फलकाची कमाल उंची गच्चीच्या पातळीपासून १२.२ मीटर (४० फुट) पेक्षा अधिक असता कामा नये.

(५) विद्यमान रस्त्याच्या किंवा मार्गाच्या रूंदीपासून पुढे १.५० मीटर एवढे किमान अंतर ठेवण्यात येईल.

(६) जाहिरात फलकाचा तळभाग ३.०५ मीटर (१० फुट) पेक्षा कमी उंचीवर असता कामा नये.

(७) पोचमार्गाच्या थांबा रेषेपासून २५ मीटर अंतराच्या आत रस्त्याचे बाजूने जाहिरात लावण्यास परवानगी देण्यात येणार नाही.

(८) पाठपोट स्वरूपाच्या आणि 'क्री' आकाराच्या, प्रमाण आकारातील जाहिरात फलकास परवानगी देता येईल.

(९) जाहिरात फलकाच्या आधारासाठी असलेली संरचनात्मक चौकट ही अनुज्ञात फलक आकाराच्या तुलनेत मोठ्या आकाराची असणार नाही ती दोन्ही बाजूंनी सहाय्येच्या (टॉलरन्स लिमिट) आतील आकाराची असेल. जमिनीच्या सहाय्येच्या संभाव्य व्यतिरिक्त कोणत्याही उभ्या सहाय्येच्या (व्हर्टिकल टॉलरन्स) परवानगी दिली जाणार नाही. कोणताही वृद्धिशील फेरबदल हा, प्रमाणकाविरुद्ध जाहिरात फलकाच्या आकारातील वाढ आणि परवान्याच्या अटी व शर्तीच्या भंग असल्याचे मानले जाईल.

(१०) या नियमांचा अगोदर परवानगी दिलेल्या, अप्रमाणीकृत आकारांच्या अथवा विनिर्देशांच्या सध्याच्या जाहिरात फलकांच्या बाबतीत, ते दुरुस्त करून घेण्याकरीता तीन महिन्यांची सवलतीची मुदत देण्यात येईल.

(११) बस थांब्याच्या वरच्या टोकावर आणि मागील बाजूस, सक्षम प्राधिकारी ठरवील अशा उचित आकाराचे अप्रकाशमान अथवा पार्श्वप्रकाशमान जाहिरात फलक लावण्यास परवानगी देता येईल. तथापि, जाहिरातदारास महानगरपालिकेने निश्चित केलेला जादा आकार/अधिमुल्य भरावे लागेल.

(१२) अ-प्रकाशमान विशेष जाहिरात संरचना म्हणून तात्पुरत्या स्वरूपातील संरचना कुंपणास, जमिनीपासून १० फुट एवढ्या उंचीच्या निर्बंधाच्या अधीनतेने परवानगी देता येईल. त्या जाहिरातीचे क्षेत्र अ-प्रमाणीकृत असे असेल.

(१३) विद्युत खांब इत्यादींवर प्रदर्शित केल्या जाणाऱ्या जाहिरात टप्प्यांवरील (किऑस्क) जाहिराती शहरात सर्वत्र २'५" × ३'२५" उंच इतक्या प्रमाण आकाराच्या आणि जमिनीपासून १० फुट इतक्या तलीय सूट अंतरावर (बॉटम क्लिअरन्स) असतील.

७. फलकांची संरचनात्मक मांडणी/फलकाची उभारणी :—फलकाची मांडणी किंवा उभारणी सौंदर्यशास्त्रदृष्ट्या आणि शासन किंवा महानगरपालिका लायसनप्राप्त संरचना अभियंत्याने मान्य केलेल्या संरचना आराखड्यानुसार तंतोतंत करण्यात येईल. अनुज्ञात फलक-आकारामध्ये फलक सौंदर्यशास्त्रदृष्ट्या शोभिवंत दिसावा म्हणून सर्व बाजूंनी यथोचित असलेली चौकट समाविष्ट असेल. संरचना चौकट शक्यतो एका खांबाच्या आधारावर किंवा जास्तीत जास्त दोन खांबांच्या आधारावर उभारली जाईल. दोनपेक्षा अधिक खांब वापरून उभारलेल्या विमान संरचनांच्या बाबतीत,

(ग) रेल्वे प्राधिकाऱ्यांनी त्यांच्या जागेत लावण्यास परवानगी दिलेले सर्व जाहिरात फलक हे, महानगरपालिकेकडून ना-हरकत प्रमाणपत्र/परवानगी मिळण्याकरिता या नियमांच्या तरतुदीं अनुसार असले पाहिजेत.

(घ) जाहिरात फी साठीची मागणी नोटीस महानगरपालिकेच्या वेळापत्रकानुसार संबंधित जाहिरात अभिकरणास पाठविण्यात येईल. संबंधित रेल्वे प्राधिकाऱ्यां अभिकरणाचे नाव, त्यांच्या जागेवर लावावयाच्या फलकाचे ठिकाण, आकार, दिलेला कालावधी व अन्य सर्व तपशील पुरविणे आवश्यक आहे.

(ड) असे असले तरी, कोणत्याही माननीय न्यायालयाच्या विशेष निदेशानुसार अथवा जेथे महानगरपालिकेने फलकांस परवानगी दिलेली नसेल त्याबाबतीत, फलक काढण्याची जबाबदारी रेल्वे प्राधिकरणावर असेल.

१५. अन्य सार्वजनिक प्राधिकरणांच्या जागेवरील फलक :—(क) शासकीय, निम-शासकीय - जसे भारतीय आंतरराष्ट्रीय विमानतळ प्राधिकरण, संरक्षण मंत्रालय, सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रम यांसारख्या अन्य सार्वजनिक प्राधिकरणांच्या जमिनीवर अथवा जागेवर फलक उभारण्यास इच्छुक असलेल्या अभिकरणांना संबंधित प्राधिकरणाकडून वैध परवाना किंवा ना-हरकत प्रमाणपत्र मिळविणे आवश्यक आहे.

(ख) जाहिरात फी साठीची मागणी नोटीस महानगरपालिकेच्या वेळापत्रकानुसार संबंधित जाहिरात अभिकरणास पाठविण्यात येईल. संबंधित रेल्वे प्राधिकाऱ्यांनी अभिकरणाचे नाव, त्यांच्या जागेवर लावावयाच्या फलकाचे ठिकाण, आकार, दिलेला कालावधी व अन्य सर्व तपशील पुरविणे आवश्यक आहे.

१६. तरंगत्या फुग्यांद्वारे जाहिराती झळकाविण्याकरिता विशेष मानके :—खालील शर्तीच्या अनुपालनाच्या अधीनतेने, तरंगत्या फुग्यांच्या माध्यमातून रोषणाई केलेल्या किंवा रोषणाई न केलेल्या जाहिरातींना परवानगी देता येईल :—

(क) इतर जाहिराती दिसण्यामध्ये आड येणार नाही अथवा अडथळा करणार नाही अशा रितीने अभिकरण जाहिरात फुगा प्रदर्शित करील.

(ख) अभिकरण, फुग्याच्या माध्यमातून उक्त जाहिरात प्रदर्शित करताना कोणतीही आकस्मिक परिस्थिती उद्भवल्यास त्याबाबतीत फुग्यावर देखरेख ठेवण्यासाठी आवश्यक ती सर्व व्यवस्था करील.

(ग) अभिकरण, आवश्यक असेल तेव्हा तेव्हा, भारत सरकारच्या नागरी विमानचालन विभागाकडून मिळविलेले ना-हरकत प्रमाणपत्र सादर करील आणि त्यांचे सर्व नियम व विनियम यांचे पालन करील.

(घ) असा जाहिरात फुगा तरंगत ठेवल्यामुळे किंवा त्याबाबतीत वापरण्यात आलेले कोणतेही साहित्य, वायू वा साधन तरंगत ठेवल्यामुळे अथवा उक्त फुगा वा त्याचा कोणताही भाग, वादळ, चुकीची बांधणी, ह्यगय, अपघात किंवा अन्य कोणत्याही कारणाने पडल्यामुळे अथवा अन्य कारणामुळे कोणत्याही मालमत्तेस किंवा व्यक्तीस झालेल्या कोणत्याही अपघाताबद्दल अथवा कोणत्याही इजेबद्दल नुकसानभरपाई देण्यास अभिकरण जबाबदार असेल.

१७. व्यवसायाच्या ठिकाणी जाहिरात प्रदर्शित करण्याकरिता विशेष प्रमाणके :—व्यवसायाच्या ठिकाणी प्रकाशित केलेले प्रदीप्त जाहिरात फलक किंवा निऑन-नाम फलक यासारख्या जाहिरात फलकांना अधिनियमामध्ये व या नियमांमध्ये निर्धारित केलेल्या तरतुदींनुसार परवानगी दिली जाईल आणि ते विनियमित केले जातील. व्यवसायाच्या ठिकाणी प्रदीप्त जाहिरात पेंटिका आणि प्रकाशित केलेले निऑन-नाम फलक यांसारखे जाहिरात फलक प्रदर्शित करण्यास, यापुढे दिलेल्या शर्तीच्या अनुपालनाच्या अधीनतेने तसेच राष्ट्रीय भवन संहितेच्या भाग दहा- जाहिरात फलक व बहिःस्थ जाहिरात संरचना याच्या अनुपालनाच्या अधीनतेने परवानगी देता येईल. मॉल, बिग बजार, खरेदी केंद्रे (शॉपिंग सेंटर्स), रूग्णालये, बँका, सिनेमागृहे इत्यादिवरील बृहत फलकांवरील बहुविध जाहिरातीबाबत अपवाद देखील करता येईल.

(क) कोणत्याही प्रकाशित वाहतूक फलकाच्या १० मीटर एवढ्या समस्तर अंतराच्या आत कोणताही लाल, पिवळा अथवा हिरव्या रंगातील प्रकाशित फलक उभारण्यात किंवा ठेवण्यात येणार नाही. दोन मजल्यांपेक्षा कमी किंवा पदपथाच्या ६ मीटरवर, यांपैकी जी अधिक असेल तेवढ्या उंचीवर पांढऱ्या दिव्याव्यतिरिक्त अन्य रंगाच्या दिव्याने प्रकाशित केलेले सर्व जाहिरात फलक कोणत्याही वाहतूक नियंत्रण फलकाला अथवा सिग्नलला अडथळा येणार नाही, अशा तऱ्हेने प्रदर्शित करण्यात येतील.

(ख) कोणतीही व्यक्ती, एखाद्या जाहिरात फलकातील प्रखर रोषणाईमुळे त्यालगतच्या किंवा आसपासच्या निवासी इमारतींमधील रहिवाशांना त्रास होईल असा कोणताही फलक उभारणार नाही. अशा उभारणीकरिता कोणतीही परवानगी दिलेली असली तरी, तो उभारल्यानंतर लगतच्या किंवा आसपासच्या निवासी इमारतींमधील रहिवाशांना त्रास होईल इतक्या प्रखर रोषणाईचा असल्याबद्दल प्राधिकरणाचे मत झाल्यास, प्राधिकरण विनिर्दिष्ट करील अशा वाजवी कालावधीच्या आत संबंधित जागेचा मालक प्राधिकरणाच्या आदेशानुसार त्यामध्ये यथोचित सुधारणा करील किंवा तो काढून टाकील.

- (ग) प्राधिकरणाच्या मते सांख्यिकीय माहिती अर्जांचे व सर्वसंमेलनास यांच्या प्रयोजनार्थे घालणे अत्यावश्यक असतील अशा फलकाकारित्वात्मक कोणताही विद्युत फलक रात्री ११ नंतर घालणे दंडापात्रात येणार नाही.
- (घ) कोणत्याही इमारतीमध्ये सर्वांगी प्रवेशाच्या अथवा नव्वन निर्माणास आवश्यकता येईल अशा प्रकारे निर्मितीसाठी कोणताही फलक उभारण्यात येणार नाही.
- (ङ) कोणताही प्रवेश फलक अथवा त्याच्या आधाराचा वा सांख्यिकीय कोणताही भाग इमारतीच्या पूर्वे बाजूपात्रात येणार नाही तथापि, तो रस्त्याकडे तोंड असल्यास त्या बाजूपात्राच्या गवेच्या पलीकडे बांधविता काम येई.
- (च) व्यवसायाच्या जागेत, त्या ठिकाणी विजेची कवाट्याच्या दुवाद्वारांनी अथवा दिव्या आणल्या संवेदी संवेधितच जाहिरात स्थापनास परवानगी देता येईल शक्यतः

१८. निःशुल्क जाहिरातीकरिता परवानगी .—सक्षम प्राधिकाऱ्यास अप्रत्यक्ष स्वेच्छाधीन अधिकारान्वये एकत्र केंद्र वा राज्य शासनाच्या अथवा महानगरपालिकेच्याच कोणत्याही संघटनेला किंवा धर्मदाय प्रयुक्त केंद्रां सितसर तोंदाणे केलेल्या अन्य कोणत्याही संस्थेला किंवा संघटनेला धार्मिक, शैक्षणिक किंवा धर्मात् प्रयोजनाशी संबंधित जाहिरातीच्या निःशुल्क प्रदर्शनाकरिता परवानगी देता येईल

१९. परवानगी मिळविण्यासाठीची कार्यपद्धती :— (क) कोणत्याही प्रकारचा फलक अथवा जाहिरात अथवा आकाश-चित्र अथवा जाहिरात फण अथवा कायदाद्वारे उभारण्यास इच्छुक असणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीने परवानगी मिळविण्यासाठी, महानगरपालिकेकडे वळविली नसलेल्या अशा प्रकरणात खालीलप्रमाणे प्रक्रिया अवलंबणे आवश्यक आहे :

(ख) अर्जासोबत पुढील दस्तऐवज सादर करणे :

(क) जाहिरात जाहिरात प्रदर्शनास प्रयुक्त असलेल्या व्यक्तीच्या अर्जासोबत महानगरपालिकेकडून घेतलेले "जाहिरात प्रमाणपत्र" .

(ग) एक जमिनीवर जाहिरात प्रदर्शनास प्रयुक्त असलेल्या जागेची नक्शा महानगरपालिका, शासन वाचर निवडसमिती, महाराष्ट्र महानगरीय व क्षेत्र विकास प्राधिकरण, महसुले महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण व पुरवठासंपन्नता निर्देशनक प्राधिकरणांकून घ्यावे इच्छुक्त असलेली असले तर, एदाकाराचे (lessor) ना परकत प्रमाणपत्र देखील आवश्यक आहे :

(घ) इमारतीच्या जाहिरात फलकाबाबत, त्यात वर्तविल्या जाणाऱ्या पत्रांतर्गत (भाषितदादात) जाहिरात प्रमाणपत्र आवश्यक आहे .

(च) महत्करा महानगरीय जाहिरात जाहिरात प्रमाणपत्र असले तर, संस्थेच्या सर्व महसुले महसुले वळकामध्ये सितसर महसुले केलेल्या ठराव नी त्या महसुले महसुले महसुले प्रदर्शित केलेली वत :

(गा) त्या स्थानाच्या (अ) २०१०-११चा प्रमाणपत्रित जाहिरात महसुलेच्या अर्जास (२) १०.०० या प्रमाणपत्रित महसुले महसुलेचा दावा प्रती :

(गहा) प्रस्तावित जाहिरात स्थापनेची आख्याती व जाहिरात आणि त्याचे नेमके वत दर्शविणारे रेखाचित्र तसेच बाहेर प्रकाश विद्युत्प्रयुक्त मागासकरित संकल्पना यांचा दावा प्रती .

(गब) प्रस्तावित जाहिरात स्थापनेचे प्रस्तावित महसुले या चिन्हांकनासह त्या स्थळाची १० x ६ इंच आकाराची दावा आख्याती :

(गघ) त्या स्थानाच्या (अ) महसुलेचा आच वत (ग) कोणताही आड किंवा अन्य कोणत्याही फलक अस्तित्वात असल्यास, त्याच्या आकारसह दर्शविणाऱ्या, त्या स्थानाच्या नकाशाचा २ प्रती :

(गङ) आवश्यक असल्यास जाहिरात (वाचक) भासक आणि महानगरपालिकेचा उद्धान विभाग संव्यासक सक्षम प्राधिकारी महानगरीय प्रमाणपत्र घ्यावेत

(गड) जय अशा आवश्यक असलेले नव्हे, महसुले सरकारच्या जाहीर विमानचालन विभागाचे ना परकत प्रमाणपत्र :

(गड) जाहिरात जाहिरात प्रस्तावित असल्यास प्रत्येक महसुले संरचनासह आख्याती किंवा आख्याती तसेच महसुलेसह आख्याती विजेचे फलकाच्या संरचनेची आख्याती किंवा आख्याती आख्यातीसह सक्षम केलेल्या फलक उभारणीबाबतच्या निर्देशनासुसार असलेल :

(गड) ज्या इमारतीवर जाहिरात उभारण्याची अर्जास त्या इमारतीचे जाहिरात प्रस्तावित संरचना अधिकारकार महसुले-मागासी प्रमाणपत्र आणि फलकाच्या संरचनेचे महसुले-मागासी प्रमाणपत्र .

(गड) महाराष्ट्र दृष्टाने व आख्याती अर्जास फलक तोंदाणे प्रमाणपत्र .

२०. व्यवसायाच्या जागेत रोषणाई केलेले फलक, प्रदीप्त जाहिरात फलक, निऑन फलक इ. माध्यमांतून जाहिरातीस परवानगी मिळविण्याकरिताच्या अर्जासोबत सादर करावयाचे दस्तऐवज :—(क) व्यवसायाच्या जागेची भाडे-पावती किंवा त्या जागेच्या कायदेशीर व प्रत्यक्ष ताब्यासंबंधातील अन्य कोणताही दस्तऐवज किंवा महाराष्ट्र दुकाने व आस्थापना अधिनियमाखालील नोंदणी प्रमाणपत्राची प्रत ;
(ख) जाहिरात फलकाचा आकार तसेच त्यांवर प्रदर्शित करावयाच्या मजकुराचा तपशील यांसह त्या फलकाचे रेखाचित्र.

२१. निःशुल्क जाहिरातीकरिता अर्ज :—(क) निःशुल्क जाहिरातीस परवानगी मिळविण्याकरिताचा अर्ज हा, महानगरपालिका वेळोवेळी विहित करील अशा रकमेच्या संस्करण फी व प्रतिभूती ठेवीसह अर्जदाराच्या नाममुद्रित पत्रावर सक्षम प्राधिकार्याकडे करण्यात येईल.
(ख) ज्या शर्तीवर परवानगी दिलेली असेल अशा कोणत्याही शर्तीचा भंग केला गेल्यास अथवा अर्जदाराने परवानगीची मुदत समाप्त झाल्यावर फलक काढून टाकण्यात कसूर केल्यास, प्रतिभूती ठेवीचे समपहरण केले जाईल.

(ग) अर्जदार, कार्य अथवा प्रयोजन पूर्ण झाल्यानंतर लगेचच जाहिराती काढून टाकण्याची व्यवस्था करील, जो अवधी सामान्यतः १० दिवसांपेक्षा जास्त असता कामा नये. तशी माहिती मिळाल्यानंतर, प्रतिभूती ठेवीची रक्कम कोणत्याही शर्तीचा भंग केल्याबद्दल समपहरण केलेली नसेल तर, परत करण्यात येईल.

(घ) सामान्यतः १० × ३ फूटांपेक्षा अधिक आकाराचे नसलेल्या कापडी फलकांनाच परवानगी देण्यात येईल. भितीचित्रांद्वारे जाहिरात प्रदर्शित करण्यास परवानगी देता येणार नाही.

(ङ) निःशुल्क जाहिरातीकरिता केवळ सक्षम प्राधिकारीच परवानगी देऊ शकेल.

२२. तात्पुरती जाहिरात परवानगीकरिता अर्ज :—(क) तात्पुरती जाहिरात परवानगीकरिता, जसे की पथनाट्य प्रदर्शन, इमारत वेष्टने, जाहिरात फुगे इत्यादींच्या माध्यमातून तात्पुरती जाहिरात करण्याकरिताचा अर्ज, सर्वसाधारणतः, महानगरपालिका वेळोवेळी विहित करील अशा संस्करण फी व प्रतिभूती ठेवीसह विहित नमुन्यात (नमुना-क) सक्षम प्राधिकार्याकडे करावा.

(ख) अर्जदार, कार्य अथवा प्रयोजन पूर्ण झाल्यानंतर लगेचच जाहिराती काढून टाकण्याची व्यवस्था करील, जो अवधी सामान्यतः १ महिन्यापेक्षा अधिक असता कामा नये. तशी माहिती मिळाल्यानंतर, प्रतिभूती ठेवीची रक्कम कोणत्याही शर्तीचा भंग केल्याबद्दल समपहरण केलेली नसेल तर, परत करण्यात येईल.

२३. जाहिरात परवान्यांकरिता शुल्क :—(क) जाहिरातीकरिता भाडे आकार आणि शुल्क हे, अभिकरणांकडून, महानगरपालिकेने वेळोवेळी मंजूर केलेल्या दरानुसार, गोळा करण्यात येईल. अभिकरण परवानगी संपण्याच्या दहा दिवस आगोदर, महानगरपालिकेला अग्रिम म्हणून सहा महिन्यांचे भाडे आणि शुल्क आगाऊ प्रदान करील.

(ख) जर शुल्क विहित करण्यात आलेल्या काळात प्रदान करण्यात आले नाही तर, ३ महिन्यांच्या विलंबाकरिता परवाना शुल्काच्या २५ टक्के रकमेइतकी आणि ६ महिन्यांच्या विलंबाकरिता ५० टक्के रकमेइतकी आपसमेळाची रक्कम देय असेल. ६ महिन्यांच्या पुढे होणाऱ्या विलंबाकरिता परवाना रद्द करण्यात येईल.

(ग) अभिकरणाकडून वर्षातील १५ दिवसांच्या कालावधीकरिता, महानगरपालिकेकडून जसजसे निर्देश देण्यात येईल त्याप्रमाणे एखादा नागरी संदेश किंवा इतर कोणताही संदेश प्रक्षेपित करणे अनिवार्य असेल, ज्यासाठी कोणतेही शुल्क देय असणार नाही.

(घ) अभिकरण, त्याचा कोणताही जाहिरात फलक (हॉर्डिंग) १० दिवसांपेक्षा अधिक काळासाठी कोरा ठेवणार नाही किंवा त्यावर त्याचे नाव किंवा संपर्क क्रमांक प्रक्षेपित करणार नाही. जर अभिकरणाने सातत्याने फलक कोरा ठेवला किंवा दहा दिवसांपेक्षा अधिक काळासाठी त्यावर संपर्क क्रमांक ठेवला तर, अभिकरणाचा परवाना रद्द करण्यासाठी घेण्यात येईल.

(ङ) जाहिरात परवान्याच्या नुतनीकरणाच्या वेळी, अभिकरण, सक्षम प्राधिकरणाचे पृष्ठांकन घेण्याकरिता परवाना सादर करील आणि आवश्यक ते शुल्क रोख रकमेत, प्रदानादेश (पे-ऑर्डर) किंवा दर्शनी धनाकर्ष (डिमांड ड्राफ्ट) मध्ये प्रदान करील. जर प्रदान धनादेशाच्या स्वरूपात करण्यात आले असेल तर, धनादेश वटल्यानंतरच केवळ परवान्याचे नुतनीकरण करण्यात येईल. वृक्षांचे संवर्धन किंवा महानगरपालिकेच्या पदपथावरील प्रक्षेपण यामुळे प्रतिभूती ठेव अंशतः किंवा पूर्णतः समपहरण केली असेल तर, अशा समपहरणामुळे येणारी तूट ही सुद्धा परवान्याचे नुतनीकरण करण्यापूर्वी, जर तो रद्द करावयाचे ठरवले नसेल तर, भरून काढण्यात येईल.

(च) जाहिरातीच्या रस्त्याच्या दोन्हीपैकी प्रत्येक बाजूला महानगरपालिकेच्या पदपथावरील १० मीटर्सच्या अंतरापर्यंत अस्तित्वात असलेले वृक्ष राखणे, त्यांचे संवर्धन व संरक्षण करण्यासाठी आणि या शर्तीचे निष्ठापूर्वक पालन करण्यासाठी, अभिकरणाने, अस्तित्वात असलेल्या अशा प्रत्येक वृक्षासाठी, प्रतिभूती ठेव म्हणून, महानगरपालिकेकडून विहित करण्यात येईल अशी एक रक्कम ठेव म्हणून ठेवणे आवश्यक असेल.

२४. व्यवसायाच्या जागेवरील जाहिरात यासारख्या इतर जाहिरातींच्या परवान्याकरिता शुल्क व ठेवी (क) परवान्या

मिळाल्यावर, अभिकरण, परवानगी मंजूर झाल्याच्या दिनांकापासून दहा दिवसांच्या आत अगिम म्हणून महानगरपालिकेकडून विहित करण्यात येईल असे वार्षिक जाहिरात शुल्क प्रदान करण्यासाठी पात्र असलेले अभिकरणामुळे परवाना मिळाल्यापासून दहा दिवसांत आत परवाना अटी व शर्तीचे विस्वासाने पालन करण्यासाठी, एका महिन्याच्या जाहिरात शुल्काबाबती रक्कम जमा करावी लागेल. कोणत्याही प्रत्येक वा शतीच्या वेग झाल्यामुळे जर, जमा केलेली रक्कम अशात किंवा पूर्णतः समाहारात केल्यास, त्यापरिणामी दुसरीमध्ये योगाच्या नुटीची १० दिवसांमध्ये परवाना करावी लागेल अशा परवान्याचे नवीकरण, परवान्याची मूदत संपल्यापूर्वी १० दिवसांच्या आत, अधीत करण्यात येईल.

(ख) यशने, फाग, फागून केल्ल्या जाहिराती, पथनाट्ये, गीत शान, राजकीय प्रकाशकडून साध्यावले जाणारे कार्यक्रम, प्रेमिक किंवा जेवणाक संस्था किंवा वार्षिक आस्थापना, यासारख्या सारख्या परवान्यांच्या बाबतीत अभिकरणामुळे परवाना दिव्यानेच लागेल, महानगरपालिकेकडून दरवर्षीच्या आलेले शुल्क आणि ठेवी प्रदान करण्या लागतील.

२५. परवानाधारक अभिकरणाची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या (क) परवानाधारक सरचना इमारत व जाहिरात फलक या सोदशे शास्त्रदृष्ट्या

संरचित केलेला, आग्नि केल्ल्या व मध्य यार्डवरील स्थितीत आहे याची सुनिश्चिती करील, तसेच जाहिरात फलकाचे सरचना व जाहिरात फलकाचे पाठमागेल बाजू लडव हिरेच्या रंगाचा मूळामुळे दडून येण्यात येईल.

(ख) अश्लील किंवा भडके स्वरूपाच्या किंवा इतर अश्लील अर्थक संदेश देणाऱ्या जाहिराती प्रक्षेपित करण्यास मूळ यशाने यापार नाही याची परवानाधारकाने सुत्री करावी.

(ग) जाहिरात फलकासफेत जाहिरात प्रदर्शित करणारे अभिकरण, अभिकरणाची अंदाज पटावणे सोईचे व्हावे यासाठी योग्य त्या आकारातील त्याच्या सावाची पट्टी आणि जाहिरात फलकाचे त्याच्या दायज आलेला अनुक्रमाने, जाहिरात फलकाच्या कापण्यात दिलेल्या आकार प्रदर्शित करावे किंवा त्याची, अभिकरण, परवान्याची मूदत संपल्याचा महिना व वर्षही प्रदर्शित करील.

(घ) एक) जाहिरात फलकाच्या प्रत्येक बाजूला महानगरपालिकेच्या परवान्यावरील ३० मीटर अंतरावरील अभियंत्याने यासागर वृक्ष साधुणे, त्यांचे जतन व संरक्षण करण्याची संपूर्ण जबाबदारी अशा परवान्याच्या कोणा अभिकरणाला दिलेली आहे त्याच अभिकरणधारकाला.

(दोन) फोटो कॅमेरा, झड टोचणे, सुवाकरित्या कॅमेरा आणि किंवा टाटणे यासारख्या अपराधाकरिता महाराष्ट्र शासने अत्र) झड टोचणे संरक्षण व जतन अधिनियम, १९७५ मध्ये सूचितिल्या कणात्याही दंडात्मक कारवाईबरोबरच सक्षम प्राधिकरण, ठेवीमधील काही मर्यादित किंवा पूर्ण ठेव समाहारात करील आणि त्याबरोबरच अभिकरणाला दिलेली परवानगी आणि आपच रद्द झाल्याचे मानण्यात येईल. दुसऱ्या बाजू प्रत्येकी ठेवीचे अंशतः होणारे समाहारात व परवानगी आणि आपच रद्द होण्यातही होईल.

(इ) परवानाधारकाम, दारूची किंवा तंबाखू आणि तंबाखूशी संबंधित उत्पादने याची कोणत्याही जाहिरात प्रदर्शित करण्यास प्रतिबंध करण्यात येत आहे.

२६. जाहिरातीच्या परवान्याचे नूतनीकरण — (क) अर्जदार अभिकरण, परवान्याच्या नूतनीकरणासाठी विहित केलेल्या नमुना "ब" मध्ये महानगरपालिकेने द्यावेळी विहित केलेल्या शुल्कासह, सक्षम प्राधिकरणाकडे अर्ज करील.

(ख) नूतनीकरणाच्या अर्जाबरोबर पुढील वस्तुसंग्रह जोडण्यात येतील —

१. जमिनीच्या मानकाचे किंवा सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या सक्षम प्राधिकरणाचे ना-इरकत प्रमाणपत्र ;
२. प्लेनीस आयडन (वाहतूक) यानी यापूर्वी दिलेले ना-इरकत प्रमाणपत्र, तर त्या जाहिरात फलकाचा आकार आणि ठेवी बदलण्यात आली नसेल तर, विद्यमान जाहिरातीच्या बाबतीत विचारात घेण्यात येईल ;
३. कोणत्याही त्रासनाप्रत सरचना अभियंत्याचे सरचना मजबुतीचे (स्थिरतेचे) प्रमाणपत्र ;
४. जाहिरातफलकाच्या १०" x ८" च्या छोट्याचिच्या दान प्रती.

२७. जाहिरात परवान्याचे हस्तांतरण — जाहिरात फलकाच्या परवान्याचे सक्षम प्राधिकरणाच्या पूर्ण परवानगीने आणि पुढील बाबतीत अधीन राहून, वेळावेळी महानगरपालिकेने विहित केलेल्या हस्तांतरण शुल्काचे प्रदान केल्यानंतर, हस्तांतरण करता येऊ शकेल.

- (क) अभिकरणाची लेखी संमती, म्हणजे परवानगी परवान्याचा धारक आणि जमीन मालकी प्राधिकरण/सहकारी संस्था ;
- (ख) कायदेशीर हस्तांतरणाच्या बाबतीत, मूळ मानकाच्या मूल्याचे प्रमाणपत्र आणि कायदेशीर उत्तराधिकारी किंवा कायदेशीर वारस यांचा पुरावा आणि इतर कायदेशीर वारसांकडून ना-इरकत प्रमाणपत्र ;
- (ग) इतर सब मारणोदारांसाठी अर्जित करणावाबत आयडनना शपथपत्र

(घ) विक्रीद्वारे हस्तांतरणाच्या बाबतीत, विक्रीचे दस्तावेज आणि खरेदीदाराकडून महानगरपालिकेच्या सर्व दाव्यांमधून क्षतिपूर्ती केल्याचे क्षतिपूर्ती बंधपत्र.

२८. अर्ज निकालात काढण्याची कार्यवाही.—(क) अर्ज सादर करतेवेळी, विहित नमुन्यात भरलेल्या अर्जाची व त्यासोबत जोडलेल्या दस्तऐवजांची सक्षम प्राधिकाऱ्याकडून जो अर्ज स्वीकारील, एक छाननीपूर्व छाननी करण्यात येईल. जर अर्ज सर्व बाबतीत परिपूर्ण असल्याचे आढळून आले तरच, केवळ तो संस्करण-फीसह स्वीकारण्यात येईल. म्हणून, अर्जदारांना सर्व बाबतीत परिपूर्ण भरलेला अर्ज सादर करण्याचा सल्ला देण्यात येत आहे.

(ख) मिळालेल्या प्रत्येक अर्जाची पोचपावती देण्यात येईल आणि त्यावरील निर्णय, अर्ज मिळाल्याच्या दिनांकापासून साठ दिवसांच्या आत अर्जदाराला सक्षम प्राधिकाऱ्याकडून लेखी कळविण्यात येईल. विनिर्दिष्ट केलेल्या कालावधीत जर अशा अर्जावरील निर्णय अर्जदारास कळविण्यात आला नाही तर, परवानगी देण्यात आली आहे असे मानण्यात येईल.

(ग) सक्षम प्राधिकाऱ्याकडून परवानगी देण्यात आल्यावर, नमुना-क मधील परवाना देण्यात येईल.

(ड) एखादा विशिष्ट ठिकाणाच्या जाहिरातीकरिता दोन वर्षांहून अधिक होणार नाही इतक्या कालावधीसाठी परवानगी देता येईल व नंतर नूतनीकरण करण्यात येईल.

२९. अपील प्राधिकारी.—(क) सहायक आयुक्तांनी घेतलेल्या निर्णयाविरुद्धचे अपील महानगरपालिका उप आयुक्तांकडे दाखल करण्यात येईल.

(ख) महानगरपालिका उप आयुक्तांनी दिलेल्या निर्णयाविरुद्ध आयुक्तांकडे अपील दाखल करण्यात येईल.

३०. अपिलाकरिताची कार्यपद्धती.—(क) कनिष्ठ प्राधिकरणाचा किंवा यथास्थिती वादकारणाचा आदेश मिळाल्यापासून ३० दिवसांच्या आत, महानगरपालिकेकडून विहित करण्यात येईल अशा अपिलाच्या शुल्कासह अपील दाखल करण्यात येईल.

(ख) अपील प्राधिकाऱ्यास, वाजवी कारणासाठी, त्याच्या स्वेच्छानिर्णयानुसार, अपील दाखल करण्याच्या दिवसांपर्यंतचा विलंब, क्षमापित करता येईल.

(ग) अपील प्राधिकारी, शक्यतोवर, चार आठवड्यात अपिलावर निर्णय देईल.

(घ) अर्जदाराने, त्याच वादकारणासाठी, एकसमयाबेच्छेदकरून, न्यायालयात दाद मागितली असेल तर, अपील आपोआपच फेटाळण्यात आले असल्याचे मानण्यात येईल.

(ड) कोणत्याही न्यायप्रांगणाकडे अपील प्रलंबित असताना, जाहिरात फलकाचा मालक किंवा परवानाधारक कथित जाहिरात फलकावर कोणतीही जाहिरात प्रदर्शित करणार नाही.

नमुना अ

अर्जाचा नमुना

[नियम १७ (क) च्या]

(महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम ७ कलम २४४ (ह))

१. प्रार्थनाचा नाव : .....
२. अर्जाकरणाचा नाव : .....
३. दस्त : खाजगी मालकीचा स्थान कपना धर्मोदय न्याय इतर
४. पत्ता : .....

दृष्टवनी क्र.

शेक्य क्र.

५. ज्यासाठी अर्ज केला आहे त्या जाहिरातीचा प्रकार : दर्जास अप्रकारित

६. जाहिरातीचा प्रकार : नात्यूती/नात्यूती नसलेली

७. अर्ज केलेल्या जाहिरातीचे स्वरूप

८. मोफत निशाण प्रदर्शन करण्यासाठी अर्ज केला आहे का? : होय / नाही

होय असल्यास,

(क) विद्यार्थ्यांकरिता धार्मिक सामाजिक जनजागृती-आरंभ्य राजकीय इतर

(ख) कालावधी पासून घेत.

(ग) ठिकाण : एक अनेक

अनेक असल्यास,—

(एक) ठिकाणांचे क्रमांक

(घ) मोफत निशाणावरून संदेशाचा मजकूर : .....

(ड) तुम्हाला जो नागरी संदेश द्यायचा आहे, त्या नागरी संदेशाचा प्रथम दर्शवा

(च) न्यासाच्या नोंदणीची छायार्थचित्रत सोबत जोडली आहे का? होय/नाही

९. मोजमाप :

मोजमाप	चौ. फुट	चौरस मीटर
लांबी		
रुंदी		
एकूण क्षेत्र		
उंची		

१०. स्थाननिश्चयन :

रस्त्याचे नाव : .....

• रस्त्याची रुंदी : .....

• २५ मीटरच्या आतिल असलेल्या जाहिरात फलकांचा क्रमांक : .....

• रस्त्याच्या प्रत्येक बाजूला २५ मीटरच्या आत अम्पणाच्या वृक्षांची संख्या : .....

• वृक्ष तोडण्याची आवश्यकता आहे किंवा कसे ? : होय/नाही.

११. जमीन मालकाचे नाव : .....

१२. जमीन मालकाचे नाहरकत प्रमाणपत्र सादर केले आहे का ? : होय /नाही.

१३. नियम १९ (ख) नुसार दस्तऐवज सादर करण्यात आले आहेत किंवा कसे ? : होय/नाही

मी, वर दिलेल्या महाराष्ट्र महानगरपालिका (आकाश-चिन्हे व जाहिरात प्रदर्शन नियमन व नियंत्रण) नियम, २०१४ च्या तरतुदी काळजीपूर्वक वाचल्या आहेत आणि सर्व शर्तीचे अनुपालन केले आहे. मी दिलेली माहिती खोटी असल्याचे आढळून आल्यास, कायदानुसार विहित करण्यात येईल अशा दंडात्मक कार्यवाहीसाठी मी पात्र असेन असे मी मान्य करतो.

दिनांक :

अर्जदाराची स्वाक्षरी,

पदनाम,

केवळ कार्यालयीन वापरासाठी :

महाराष्ट्र महानगरपालिका (आकाशचिन्हे व जाहिरात प्रदर्शन नियम व नियंत्रण) नियम, २०१६ च्या नियम २८ अन्वये अर्ज पांशुयाने आहे किंवा कसे ? होय/नाही

- (क) नोंदणी क्रमांक : .....
- (ख) संस्करण शुल्क : .....
- (ग) टैव : .....
- (घ) अर्ज मिळाल्याचा दिनांक : .....
- (ङ) नोलावण्याचा दिनांक : .....

सक्षम प्रबंधकाचा सही.

नमुना ब

[नियम २६(क)पहा]

नूतनीकरणाच्या अर्जाचा नमुना

१	अर्जदाराचे नाव व पत्ता	:	
२	जाहिरातीचा सविस्तर तपशील	:	
३	ठिकाण	:	
४	मंजूर आकार व प्रकार	:	
५	रोषणाई केलेले(प्रकाशित)/रोषणाई न केलेले(अप्रकाशित)	:	
६	मागील नूतनीकरण कोणत्या दिनांकापर्यंत केले आहे?	:	
७	नूतनीकरणाचा पुढील कालावधी	:	
८	मंजूर जाहिरात फलकाच्या पुढील नूतनीकरणासाठी मालमत्ता धारकाने ना हरकत प्रमाणपत्र दिले आहे किंवा कसे?	:	

दिनांक :

अर्जदाराची स्वाक्षरी.

नमूना क्र

[नियम २८(ग) गहा]

(महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियमाचे कलम २४४)

परवाना क्रमांक

पेसर्स

राहणार

यांना, याद्वारे ..... शासन ..... यद्वारे अर्जातल्या कालावधीसाठी महाराष्ट्र महानगरपालिका (आकाश-चिन्ह व जाहिरात प्रदर्शित करणाऱ्यांचे नियम व समवेत नियम, २०१४) च्या तरतुदीच्या अनुषंगाने करणाऱ्याच्या अधीनतने, खाली तपशीलवार दिल्याप्रमाणे आकाश चिन्ह उभारण्यास प्राधिकार दिले आहेत.

आकाश-चिन्हाचे

आकाश-चिन्हाचे

आकाश चिन्हाचा

प्रदर्शनाचा कालावधी

स्वरूप

दिवसा

आकार व श्रेणी

रासून

रासून

अर्जादागने महानगरपालिकेने ठरवित केलेल्या दराने चलन क्रमांक

दिनांक २० ..... शके सवय.

दस्तावे शिक्का प्रदान केले आहे.

दिनांक

सक्षम प्राधिकार.

महानगरपालिका.

जोडपत्र - एक

जाहिरात फलक उभारण्याकरिता विनिर्देश

(क) प्रस्तावना :—

या जोडपत्रात महानगरपालिकेच्या अधिकारक्षेत्रात जाहिरात फलक उभारण्यासंबंधातील विनिर्देश व सविस्तर तपशील दिलेला आहे.

(ख) सर्वसाधारण :—

१. जाहिरात फलक गंजू नये म्हणून त्याला वेळोवेळी रंग देऊन यथोचितरीत्या सुस्थितीत ठेवण्यात यावे. त्याच्या सुरक्षिततेसाठी सर्व सांध्यांची नियतकालाने तपासणी करण्यात यावी.

२. महानगरपालिकेचा परवानगी क्रमांक आणि जाहिरात कंपनीचे नाव ठळक उशात प्रदर्शित करणे अनिवार्य केले आहे. नवीन रोमन टंकात ही अक्षरे काळ्या रंगाच्या पार्श्वभूमीवर पांढऱ्या रंगाने ६ इंच इतकी मोठी असावीत.

३. जाहिरात फलकांची उभारणी आवश्यक असेल तेथे यंत्राद्वारे उभारणी (साधनांद्वारे) करण्यात यावी आणि कोणताही अपघात होऊ नये यासाठी सर्व सावधगिरीची उपाययोजना करण्यात यावी.

४. जाहिरात फलक उभारल्यामुळे वाहनांच्या व पादचाऱ्यांच्या जाण्यायेण्याच्या, वाहतुकीच्या उपद्रवास किंवा गैरसोयीस प्रतिबंध होण्यासाठी अभिकरण, आवश्यक ती सर्व सावधगिरी घेईल.

(ग) १. जाहिरात फलकाचे स्थान, जंक्शनच्या किंवा सर्कलच्या कडेपासून २५ मीटरच्या आत नसावे.

२. जर जाहिरात फलक पदपथाच्या जवळ/वर उभारावयाचा असल्यास, जाहिरात फलक रस्त्याच्या मध्यबिंदूपासून ३० अंशाचा कोन इतके अंतर साधून असावा.

(घ) जाहिरात फलकाच्या उंचीची मर्यादा आणि आकार :—

एकखांबी, द्विखांबी व छतावरील जाहिरात फलकाच्या वरील टपाचा भाग हा संबंधित रस्त्याच्या मध्यकापासून ७५ फुटापेक्षा अधिक असता कामा नये.

(ड) उपद्रव आणि प्रदूषणास प्रतिबंध :—

१. अभिकरण, मालमत्तेचे मालक लगतचे भाडेकरू किंवा भोगवटादार आणि सर्वसामान्य लोक यांना कोणत्याही प्रकारचा उपद्रव किंवा गैरसोय होण्यास प्रतिबंध करण्याबाबत आणि अशा मालमत्तेची कोणतीही हानी व (पाण्याचे) प्रवाह व जलमार्ग यांचे कोणत्याही प्रकारे प्रदूषण होण्यापासून प्रतिबंध करण्यासाठी आवश्यक ती सावधगिरी घेईल.

२. अभिकरण, त्याच्या स्वतःच्या खर्चाने आणि महानगरपालिकेच्या समाधानासाठी कामाची अंमलबजावणी करत असताना, रस्ते, पदपथ, पारगामी निःसारण बांधकामे, किंवा सार्वजनिक किंवा खाजगी मालमत्ता याचे झालेले कोणतेही नुकसान, मग जो काही खर्च असेल तो, भरून देईल.

३. कोणताही जाहिरात फलक, जेथे तो उभारण्यात आला असेल त्या इमारतीच्या जवळच्या किंवा त्या इमारतीमधल्या किंवा त्याच्या लगतच्या मालमत्तेचे कोणतेही दरवाजे आणि/किंवा खिडक्या यांच्यामध्ये अडथळा आणणार नाही.

४. सर्व कचरा किंवा अनावश्यक सामग्री, अभिकरणाकडून स्वच्छ करण्यात येईल.

(च) १. संरचनात्मक विनिर्देश :—

(च) १.१ सर्व संरचनात्मक पोलादी वेल्लिन छेद व पट्ट्या (स्टील रोल्ड सेक्शनस अॅण्ड प्लेट्स) या बीआयएस- २२६-१९५७ आणि बीआयएस-७०६२-१९८० यास अनुरूप असतील.

(च) १.२ संरचनात्मक आराखडा बीआयएस ८००-१९८४ अनुरूप असेल.

(च) १.३ संरचना, बीआयएस ८७५ भाग दोन अनुसार ३३ मी/से. इतका हवेचा भार/दाब सोसेल अशाप्रकारे आरेखित केलेली असेल.

(च) १.४ प्रबलित काँक्रीटचा (आर.सी.सी) पाया चांगल्या स्थितीतल्या मातीच्या स्थितीनुसार घालण्यात येईल आणि पायाची खोली १५०० मी. मी. पेक्षा कमी असणार नाही आणि बीआयएस ४५६ अनुसार असेल.

(च) १.५ संकल्पचित्राची परिगणना, महानगरपालिकेत नोंदणी केलेल्या एखादा व्यवसाय करणाऱ्या संरचना अभियंत्याकडून तपशीलवार आरेखनांसह सादर करण्यात येईल.

(च) २. जर्मनीवरील जाहीरात फलक :-

(च) २.१. एका खुलावरील

गण्य :- एकखांब हा प्रबलित क्रॉक्रीटच्या स्तंभाधारवर आणि चवत-वावर साच्छान् ओतलेला असेल

खांब :- ४'५० मी.मी. व्यासाचा एकल वल्लूकर खांब २ मी.मी जाडीच्या एम.एस. शीटसुद्धा बनवण्यात येईल.

जाहीरात फलक :- फलक हे एम.एस. बॉक्स एम.एस. आर. संवर्णनचे बनवण्यात येईल

फलकपटल (पत्रा) :- फलकपटल हे एम.एस. अँगल्सच्या सहाय्याने १८ एम.डब्ल्यूजी जाडीचे जी आय चे असेल पट्टे कमाल ५-४ प्रतिनिधिक संरचनेचा तपशील अभ्यासावा

(च) २.२. द्विखांबी :-

गण्य :- द्विखांबी हा प्रबलित क्रॉक्रीटच्या स्तंभाधारवर व चवत-वावर साच्छान् ओतलेला असेल

खांब :- खांब ७५ कि.ग्रॅ. मी. दराने आय.एस.एम.सी २५० च बनवण्यात येतील.

जाहीरात फलक :- जाहीरात फलक एम.एस. बॉक्स एम.एस. आर. संवर्णनचे बनवण्यात येतील

फलकपटल :- फलकपटल हे योग्य प्रकारच्या प्रबलित क्रॉक्रीट वल्लूच्या चाकटीसह फलक प्रबलित क्रॉक्रीट वल्लूच्या आधारे १८ एम.डब्ल्यूजी जाडीच्या जी आय पटलाचे असेतील

(च) ३. उतावरील जाहीरात फलक :-

हा केवळ प्रबलित क्रॉक्रीट सींगड्याच्या संरचनेवरच उभारण्यात येईल

उत्सर्जक आणि पायाचे, महानगरपालिकेकडे नोंदणी असलेल्या व्यक्तीसच करणाऱ्या संरचना अधिकृत्याकडून घेतलेले विवरण प्रमाणानुसार सादर करावे लागेल.

जाहीरात फलकाच्या वल्लूना योग्य त्या प्रबलित क्रॉक्रीटच्या खुलाव्या संगा व्यासह केवळ प्रबलित क्रॉक्रीटच्या स्तंभाचा आधार देण्यात यावा

जाहीरात फलक हे एम.एस.बॉक्स, एम.एस.आर. संवर्णनचे बनवण्यात येतील आणि त्यास एम.एस. अँगल्सवर १८ एम.डब्ल्यूजी जाडीच्या जी.आय.शीटसुद्धा आधार देण्यात येईल.

(छ) विद्युतीकरण :-

१. जेथे (जाहीरात फलक) रोषणाई करणाऱ्यांची व्यवस्था करावयाची आहे, तेथे संबंधित वीज पुरवठा प्राधिकरणाकडून आवश्यक ती मान्यता घेण्यात यावी आणि (अपघात होऊ नये) यासाठी आवश्यक त्या सुरक्षेच्या उपाययोजनाही करण्यात याव्यात.

२. (जाहीरात फलक) रोषणाई केल्यामुळे, जाहीरात फलकाच्या जहाजावर जाणारा मार्ग (गन्दी) / पादचारी मार्गाने जाण्यायोग्याचा मार्ग (फुटपाथ) ठरवून, यथास्थित, यांच्या जवळून किंवा खालून वाहतूक करणाऱ्यांना, जाणाऱ्या येणाऱ्यांना यांचा अडथळी येऊ नये अशाप्रकार त्याची रचना करण्यात यावी. निवासो क्षेत्रात रोषणाई केलेले जाहीरात फलक रात्राच्या वळी वाजवी ताराकारना हाताने किंवा इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने बंद करण्यात येतील.

३. सर्व इलेक्ट्रॉनिक घटक बी आय एस.सी. अनुरूप असतील.

४. जर्मनीखालून घेतलेल्या तारा १६ स्व.मी. २ कोअरच्या असाव्यात

५. मीटर बॉक्स, इंग्लिसीची, एम.सी.सी. विल्लतार (म्युज) घट्टा फुट, टायमर कंट्रोल्टर आणि बंद करणाऱ्याची व्यवस्था बॉर्डिंगसी आकाराने आवश्यक केल्याप्रमाणे असेल.

६. रोषणाई, २ नांम ४०० वॅट मॅटल हेल्माईडच्या हलक्या तांबदानाच्या खुलायांचा (लाईट फिक्चर्सची) असेल

७. बीडीएससीओपल्लने आवश्यक केल्याप्रमाणे, जर्मनीखाली १८ मी. खाल असणाऱ्या भू संपर्कनासाठी (अर्थिंग), जी.आय. पाईप संरक्षणे (फनेल) कोळसा, मीठ, विटांचे दगडी बांधकाम इ. चा वापर करण्यात येईल.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

प्रभाकर पवार,
शासनाचे उप सचिव.

URBAN DEVELOPMENT DEPARTMENT

Mantralaya, Mumbai 400 032, dated 21st June 2014

NOTIFICATION

MAHARASHTRA MUNICIPAL CORPORATIONS ACT.

No. PMC.3010/C.R.394/10/UD-22.—The following draft Rules, which the Government of Maharashtra, proposes to make in exercise of the powers conferred by sub-section (1) of section 456 A read with sections 244 and 245 of the Maharashtra Municipal Corporations Act (LIX of 1949), and of all other powers enabling it in that behalf, with a view to regulating and control the display of sky-signs and advertisement in the areas of Municipal Corporations, is hereby published as required by sub-section (2) of the said section 456A, for the information of all persons likely to be affected thereby; and notice is hereby given that the said draft will be taken into consideration by the Government of Maharashtra on and after the expiry of a period of thirty days from the date of publication of this notification in the *Maharashtra Government Gazette*.

2. Any objection or suggestion, which may be received by the Principal Secretary (UD-2), Urban Development Department, 4th Floor, Mantralaya, Mumbai 400 032, from any person with respect to the said draft, within the aforesaid period, will be considered by the Government.

Draft Rules

No. PMC.3010/C.R.394/10/UD-22.—Whereas, by the Government of Maharashtra, Urban Development Department, Notification No.MC-3010/C.R.394/10/UD-22, dated 21st June, 2014 published in the *Maharashtra Government Gazette*, Extraordinary Part-I-A Central sub division, dated 21st June, 2014 announced its intension to make rules, in exercise of the powers conferred by sub-section (1) of section 456A read with sections 244 and 245 of the Maharashtra Municipal Corporations Act (LIX of 1949), with a view to regulating and control the display of sky-signs and advertisement in the area of the Municipal Corporations.

And whereas, the objections and suggestions received pursuant to the said notification within the period mentioned therein have been considered by the Government.

Now, therefore, in exercise of the powers conferred by sections 244 and 245 read with sub-section (1) of section 456A of the Maharashtra Municipal Corporations Act (LIX of 1949), the Government of Maharashtra after previous publication, as required by sub-section (2) of the said section 456A and in supersession of the Bombay Provincial Municipal Corporations (Control of Advertisement and Hoarding) Rules, 2003 and all others rules, orders, instruments issued by the Government of Maharashtra and Municipal Corporations in this regards, exercising powers delegated under the Maharashtra Municipal Corporation Act, make the following rules regulating control of the display of sky-signs and advertisement in the area of the Municipal Corporations, as follows, namely:—

1. *Short title, extent and commencement.*—(1) These rules may be called the Maharashtra Municipal Corporations (regulation and control of the display of sky-signs and advertisement) Rules, 2014.

(2) They shall apply to the area of all the municipal corporations established and constituted under the Maharashtra Municipal Corporations Act (LIX of 1949).

(3) They shall come into force at once.

2. *Definitions.*—(I) In these rules, unless the context otherwise requires,—

(a) "Act" means Maharashtra Municipal Corporations Act ;

(b) "Advertisement" means and includes any device or representation in any manner such as announcement or direction by word, letter, model, sign by means of posters, hoarding boards, banners, temporary arches, illuminated signs, name boards, direction boards, balloons, etc.;

(c) "Agency" means an applicant who may be an individual, Government, semi-Government organizations, registered charitable organization, firm, partnership or a company incorporated under the Companies Act, 1956 ;

(d) "Banner" means cloth or any other material, which contains some advertisement or announcement or written matter for display in public place ;

(e) "Building wrap advertisement" means an advertisement displayed on any building frontage usually stretched across the building frontage or on scaffolding of a building under construction or repair or by sticking or fixing it to a glass frontage or window ;

(f) "Building wrap electronic advertisements without any use of poles, etc. which are used to erect hoardings" means an advertisement displayed on any building frontage, which is not a heritage structure, using digital displays, which can be switched on at night time and may flash or appear in a synchronized manner in one or more different colours ;

(g) "Bus shelter advertisement" means an advertisement displayed on the structure of a bus shelter including translates, or such other display :

(h) "Commissioner" means a Municipal Commissioner or any officer of the Municipal Corporation duly authorized by him :

(i) "Competent authority" means Commissioner or any officer of the Municipal Corporation duly authorized by him

(j) "Corporation" means the Municipal Corporation established and constituted under the provisions of the Maharashtra Municipal Corporations Act :

(k) "Central rotary place" means a central island on the junction of the roads kept for controlling the traffic :

(l) "Direction boards" means board put up by private and commercial establishment to indicate direction to their offices or commercial establishment :

(m) "Electronic display" means electronically operated advertisement display fixed in a structure and is obtained by the operation of an electronic or electrical device such as neon lights, LED or LCD Display :

(n) "Gantry advertisement" means advertisement affixed on a gantry erected across a road and usually fabricated of metal section pillars fixed on either side of a road with a beam shaped section connecting the top of the pillars across the road with the advertisement on the face opposite to the direction of traffic :

(o) "Glow sign box advertisement" means an advertisement displayed on a transparent or translucent sheet of any plastic material mounted on a metal sheet box, illuminated from behind using electrical lamps :

(p) "Hoarding" means any surface of structure erected on ground or any portion of a roof of a building at or above the parapet, with characters, letters or illustrations applied thereto and display in any manner whatsoever, out of door, for purpose of advertising or to give information with a view to attract the public to any place, persons, public performance articles of merchandise whatso ever and also includes advertisement by using neon bulbs/lights/lamps, which flash and appear in a synchronized manner in one or more different colours :

(q) "Kiosks" means an advertisement displayed in single or both the sides of Electric Pole :

(r) "Mobile advertisement display" means a double or single sided hoarding or panel mounted on or behind a vehicle in a manner that it can be driven around or parked at strategic locations for a better display of the advertisement :

(s) "Poster" means sheet of paper or any other material used to advertise something for display in a public place :

(t) "Prescribed application form" means a form appended hereto on which an application for permission to erect and display an advertisement or renew the existing permission for any outdoor media is to be made to the Corporation :

(u) "Protecting railing" means a metal railing or a railing fixed with the help of pillars made up of any material e.g. fibre, etc. on the road or on the dividers, footpaths, bridges, etc. for guiding and regulating the traffic as well as the movement of the pedestrians :

(v) "Road line or street line" means the line deciding the limits of the sides of the road or the streets as the case may be,

(w) "Scroller display advertisement" means a box type display with rollers for scrapping a display of looped printed sheet displaying an advertisement. This may be either non-illuminated or illuminated or backlit :

(x) "Sky-sign" means any word, letter, model, sign, device or representation in the nature of an advertisement, announcement or directions, supported on or attached to any post, pole, standard framework or other support wholly or in part upon or over any land, building or structure which, or any part of which sky sign, shall be visible against the sky from some point in any street and includes all and every part of any such post, pole, standard framework or other support. The expression "sky-sign" shall also include any balloon, parachute, or other similar device employed wholly or in part for the purposes of any advertisement, announcement or directions upon or over any land, building or structure or upon or over any street but shall not include :

(i) Any flagstaff, pole, vane or weathercock, unless adopted or used only or in part for the purpose of any advertisement, announcement or direction.

(ii) any sign, or any board, frame or other contrivance securely fixed to or on the top of the wall or parapet of any building or on the cornice or blocking course of any wall, or to the ridge of a roof :

Provided that such board, frame or other contrivance be of one continuous face and not open work, and do not extend in height more than three feet above any part of the wall, or parapet or ridge to against, or on which it is fixed or supported ;

(iii) Any word, letter, model, sign, device or representation as aforesaid, relating exclusively to the business of any Government authority and so placed that it cannot fall into any street or public place ;

(iv) Any notice of land or building to be sold, or let, placed upon such land or buildings ;

(y) " Stop line " means the line at which the traffic must stop before crossing the junction at signal intersection ;

(z) " Temporary arches " means temporary structures erected across the road for greeting of personalities or for display of advertisement ;

(aa) " Temporary advertisement " means and refers to advertising, within a limited area or road at times of a festival or celebration for a limited period. This permission will be with respect to temporary hoardings, arches, banners or pole-flags. Bulk commercial hoardings, arches, banners or pole-flags. Bulk commercial hoardings shall include those displayed on a mobile media such as a service van and/or delivery vehicle ;

(ab) " Tri-vision advertisement (Or ' Tri-Ad ')" means an advertisement hoarding that uses rotating triangular panels in a synchronized manner such that the three faces of the triangular section are seen one after the other displaying three different advertising messages. These could be illuminated or non-illuminated ;

(ac) " Vehicle track " means such part of the road on which the vehicles are permitted to travel ;

(ad) " Wall painting advertisement " means an advertisement displayed by painting it directly on the wall or structure of a building or any civil structure ;

(ae) " wall stickers " means a big piece of paper or any other material used to advertise in the public places ;

(II) The word and expressions used but not defined herein shall have their respective meaning as assigned to them under the Act.

3. *Permission for advertisement* :— (1) No agency, without the permission in writing from the Competent Authority, shall erect, exhibit, fix, retain or display any advertisement by means of hoarding, posters, sky signs, kiosks, wall paintings, wall stickers, balloons whether existing or not. Such permission shall not be granted, unless prior scrutiny of such advertisement is made by the Competent Authority and it is satisfied that the erection or fixing of such advertisement is not likely to offend against decency or morality and is fulfilling all the norms mentioned in these rules and the provision contained in the Act in this regards.

(2) (a) Subject to the provisions of section 79 of the Maharashtra Municipal Corporations Act, and these rules, Corporation shall permit advertisement by various means mentioned in sub-rule (1) on Municipal lands by inviting tenders.

(b) All existing hoardings on the date of commencement of these rules on Municipal lands shall be removed at expiry of existing agreement or grace period of three months from the date from which these rules come into force, whichever is earlier.

(3) (a) Any other Agency desirous the display of advertisement or erect the hoardings on their land or premises shall have to obtain a valid license from the competent authority as per the provision contained in these rules and under the relevant sections of the Act.

(b) The competent authority while granting such license shall also take into account the provision of the Development Control Regulations.

(4) Permissions for advertisement shall not ordinarily be refused if they are in conformity with the Development Control Regulations, provisions of the Act and these rules, unless there is any specific objections either from the police department or if the same offends the light or ventilation or creates nuisance or obstructions to the residents around. The competent authority, may give reasons to be recorded in writing, in case of refusing the permission for advertisement.

(5) If the hoarding is not erected within 3 months, the permission granted shall stand revoked or cancelled. However, any agency including applicant herein may apply a fresh by adopting the procedure laid down in this behalf.

(6) If a structure is found erected for purpose of the display of advertisement or a hoarding is erected or advertisement displayed without valid permit, such hoarding or advertisement shall be liable to be removed without a notice to the agency and the agency shall also be liable to pay penalty as prescribed by the Corporation from time to time.

(7) The competent authority may, in his own discretion, and by an order in writing, regularize the installation of any hoarding that may have been installed without permission, by charging a compounding fee not exceeding five times of chargeable fee provided such hoarding or advertisement is in accordance with the provisions of these rules.

4. *Advertisement for which no permission is required.*— The following types of advertisements excluding illuminated advertisements and sky-signs, are not required to obtain permission from Commissioner :-

(a) Advertisements displayed within window.

(b) Advertisement relating to business of the railways, state transport and displayed within the railways, state transport premises, but not fronting any street

(c) Advertisements displayed on or upon business premises relating to trade or business carried on within the premises, but not fronting any street.

(d) Advertisements displayed on or upon any premises relating to the sale or letting of the premises or of any effects therein.

5. *Restriction for display of the hoarding or advertisement.*— (a) No illuminated hoarding shall be permitted within the cone of the vision of the driver without the "No Objection Certificate" from the Traffic Police Department.

(b) No hoarding shall be permitted at intersection for a distance of 25 meters, in front from the stop-line of each approach road, facing the display hoarding erected on the ground level.

(c) No hoarding shall be permitted in the compulsory open space required to be maintained under the Development Control Regulations including public recreation grounds, playgrounds, parks and Gardens

(d) No mobile hoardings will be permitted in carriageways of any road.

(e) No hoarding shall be permitted on buildings of archaeological, architectural, aesthetical, and historical and heritage importance.

(f) No hoarding shall be permitted in river bed, lakes and water bodies.

(g) No hoarding shall be permitted inside mangroves, creek or sea or within a distance of 200 meters of High Tide Line (HTL). However, this restriction will not apply to hoardings on terraces of existing authorized structures on the landward side of existing road.

(h) In case of illuminated or neon-sign hoardings, following restrictions should be observed :-

(i) The level of luminance should not exceed a source limit of 1 cdm square. Illumination shall not be continued after 11-00 pm

(ii) The neon-signs in residential premises should not be flickering

(iii) Neon-signs should be put off by 10-00 p.m

(iv) No video or moving digital advertisements will be allowed. LED displays etc. should be still only. Changing of images after minimum 10 seconds will only be permissible.

(i) No hoardings shall be permitted around Traffic Islands and signal junctions within a 25 meters distance from the road line.

(j) No hoardings shall be permitted which would obstruct the light or ventilation of any premises

(k) Not more than one hoarding per 400 sq.mtrs. of plot area will be permitted on private properties or layouts. For having another hoarding, the plot owner must have at least another 400 sq.mtrs. of area.

(l) No hoardings shall be permitted on the walls other than dead walls of any building except wrap up neon or digital advertisements, subject to other provisions of these rules and Act.

(m) No diesel generators sets will be allowed to illuminate hoardings as these create noise and air pollutions.

(n) No hoardings shall be erected to a height exceeding 12.2 meters (40') above the road level.

(o) There shall be no hoarding or advertisement on footpath.

(p) No hoarding shall be projected on a public road where there is no footpath.

(q) No hoardings shall be permitted one above another.

(r) Display of advertisement by means of wall painting shall not be permitted.

(s) Clubbing of the hoardings shall not be allowed.

(t) Hoardings shall also not be permitted in the following conditions :-

(i) Any hoarding erected in such manner and at such places, which will cause obstruction or interference with the visibility of approaching, merging, or intersecting traffic.

(ii) The hoarding which would obstruct the vision of the sea, sunrise or sunset from a location designated for such vision.

(iii) The building, which has no occupation certificate.

(iv) The building, where action under the Act or under the Maharashtra Regional and Town Planning Act, 1966 is pending either at Municipal Corporation level or in a court of law or the owner of the building has been issued with a stop work notice under the Acts.

(v) The building, which has been declared dangerous (partly or fully) or has been issued with a notice under the Act.

(vi) An advertisement which is likely to offend public moral and decency will not be permitted. If the Commissioner is satisfied that the contents of display thereof violates norms of public normality and decency, the agency shall forthwith remove the display, after receipt of such intimation in writing.

(vii) An advertisement which is in such form as it will obstruct the path of pedestrians and obstruct their visibility.

(viii) An advertisement is likely to affect any local amenity.

(ix) An advertisement which will obstruct the visibility of any existing advertisement.

6. *Sizes of Hoardings.*—(1) The standard size of the hoarding boards shall be as follows :—

(i) 3.05 meters (10 feet) × 6.10 meters (20 feet)

(ii) 6.10 meters (20 feet) × 6.10 meters (20 feet)

(iii) 7.625 meters (25 feet) × 7.625 meters (25 feet)

(iv) 9.15 meters (30 feet) × 6.10 meters (20 feet)

(v) 12.2 meters (40 feet) × 3.05 meters (10 feet)

(vi) 12.2 meters (40 feet) × 6.10 meters (20 feet)

Provided that, the competent authority may allow an advertisement of a different size, in case of advertisement on.—

(i) Dead wall,

(ii) Entrance of subways,

(iii) Railings on an over-bridge and such other places of odd size as well as on floating boards, floaters, vessels and vehicles.

(2) It shall not be permissible to erect hoarding larger in size than the largest standard size.

Provided that, hoarding of the non-standard size 60 feet x 20 feet may be permitted on the top of a building, subject to structural stability of the building.

(3) No hoarding shall be erected to a height exceeding 12.25 metre (40') above the road level. The lower base or the bottom of hoarding shall be a height not less than 3 metres from the surface of the below.

(4) The maximum height of the hoarding erected on the terrace of a building shall not be more than 12.2 metres (40') from the terrace level.

(5) A minimum distance of 1.50 metres shall be maintained beyond the edge of the formation width of the existing road or street.

(6) The lower bottom of the hoarding board shall not be at a height less than 3.05 meters (10 ft).

(7) The advertisement along roads shall not be permitted within a distance of 25 metres from the stop line of the approach road.

(8) Sandwich (back to back) and ('V' shape) hoarding having standard size can be permitted.

(9) The structural framework supporting advertisement board shall not be oversized compared, to the permitted board size and shall be within tolerance limits on either side laterally. No vertical tolerance is permitted except the columns up to the ground clearance. Any incremental deviation shall be deemed to be an increase in the size of the advertisement board against norms and breach of the terms and conditions of the permit.

(10) Existing hoardings of non-standardized sizes or specifications which are permitted prior to these rules shall be given a grace period of three months to rectify the same.

(11) Non lit or backlit advertisement boards, of suitable size decided by competent authority, on top and at the rear side of the Bus Queue shelters can be permitted. However, the advertiser will have to pay additional charges or premium as decided by the Corporation.

(12) Construction fence may be allowed as non lit special advertising structure, temporary in nature, which will be non-standard advertising field, subject to height restriction of 10' from the ground.

(13) Kiosks advertisements displaying on electric poles, etc shall be a standard size of 2'.5" x 3'.25" height, all over the city and bottom clearance of 10' from the ground.

7. Structural design, erection of the hoarding.—The design or erection of the hoarding shall be aesthetically designed and strictly as per the structural plan approved by a Government or Corporation licensed Structural Engineer. The size of the hoarding permitted will include appropriate frame on all sides to make hoarding look aesthetically beautiful. The structural framework will preferably be supported by unipole or at the maximum two poles, but in case of existing structures which are erected by using more than two poles a grace period of three months would be given for rectification. All poles and back of hoardings will be aesthetically painted. The structures of all hoardings along with their support and the rear side of the hoarding will be painted into dark green enamel paint at least twice in a year.

8. Structural stability of hoarding.—(a) Any hoarding shall be allowed to erect on a building, only if it has been examined from the angle of the Structural Stability and a Certificate of such structural stability from the Govt. or Corporation licensed Structural Engineer is produced.

(b) Agency erecting the hoarding will have to submit necessary insurance against liabilities arising from unforeseen mishaps.

9. Permissible Colours of Advertisement.—The colour used on hoardings shall not have any resemblances with the colours of traffic signals such as Red, Amber and Green symbols and boards and also no hoarding shall be placed so as to obstruct clear vision of any traffic signal.

10. Maximum Height of the Hoarding Board.—(a) When erected on the ground maximum height i.e. top of the hoarding board shall not be more than 75 feet from the surface of the ground below it including the bottom clearance.

(b) When erected on terrace of a building, the maximum height of the hoarding board shall not be more than 12.2 meters (40') from the terrace level including the bottom clearance. It shall be further subject to the height restrictions imposed by Airport Authority of India within its landing and take-off operational area.

(c) When erected on the ground for the visibility from bridge or flyover maximum height i.e. top of the hoarding board shall not be more than 12.2 meters (40') from the road level of the bridge or flyover from where the hoarding is visible.

11. Minimum distance between two Hoardings.—(a) The minimum distance between two hoardings on polls of the same side of the road/alignment shall not be less than 20 meters. This distance will be measured from the parameter of the hoarding.

(b) In case of sandwich hoarding (back to back), the minimum distance norm shall not apply.

12. Alignment of Hoardings.—(a) Uniformity of size of the Hoarding and alignment to the roof in a particular locality, more particularly along the arterial roads and express ways shall be maintained.

(b) In case of hoarding on the bridges, the height of the support shall be so adjusted as to make a uniform line not higher than embankment of the wall.

(c) Agency shall realign, readjust or shift the hoardings whenever called upon by the competent authority to do so at his own cost without claiming any compensation.

13. Projection of Hoardings.—(a) Hoarding structure on the terrace of built up structure or building shall not be allowed to project, in the interest of public safety, beyond the building line.

(b) Hoardings on open ground shall not be permitted to project over the carriageway of the road line if there is no footpath.

(c) Hoardings on open ground shall not be permitted to project over footpath.

14. Hoardings on Railway Premises.—(a) Advertisement set up in the railway premises or stations or falling in the following categories shall be regulated under these rules:—

(i) Advertisement or Wall Painting set up by the railways on railway premises or stations (even if relating to their business) visible from or fronting any street, and

(ii) Advertisement or Wall Painting set up by private or non-railways agencies on railway premises, station or land.

(b) For permissions of hoarding on railway premises, the agency must apply to the Competent authorities in Municipal Corporation in the prescribed manner, after obtaining, No Objection Certificate from the railway authorities.

(c) All the advertisement hoardings, permitted by railway authorities in their premises, shall be as per provisions in these rules for getting No Objection Certificate/permission from the Corporation.

(d) The demand notices for advertisement fees shall be sent to the concerned advertisement agency as per schedule of the Corporation. The concerned railway authorities shall provide the names of agency, location, size, period allotted and all other details of hoardings on their premises.

(e) Responsibility of removal of hoarding as per specific direction of any Hon'ble Courts or when hoarding is not permitted by Corporation shall, however, lie upon the railway authority.

15. Hoardings on the Premises of Other Public Authorities.—(a) Agencies desirous to erect hoardings on the land or premises of other public authorities, whether Government, Semi-Government, viz. International Air-Port Authority of India, Defence Ministry, public sector Undertakings etc. have to obtain a valid permit or No Objection Certificate from the concerned Authority.

(b) The demand notices for advertisement fees shall be sent to the concerned advertising agencies as per schedule of the Corporation. The concerned authorities are requested to provide the names of agencies, location, size, period and all other details of the hoardings on their premises.

16. Special Norms for Display of Advertisements by Floating Ballons.—Permission for illuminated or non-illuminated advertisements by means of floating balloons can be granted subject to the compliance of conditions as follows :—

(a) The agency shall display the balloon in such a manner that does not interfere with or obstruct other displays of advertisements.

(b) The agency shall make all the necessary arrangements for watching the balloon for any emergency during the display of the said advertisement by means of balloon.

(c) The agency shall produce No Objection Certificate from the Civil Aviation Department of the Government of India, wherever necessary and shall observe all its rules and regulations.

(d) The agency shall be liable to pay damages for any accident or any injury which may be caused to any property or person by reason of keeping the said balloon or the material, gas or any device used in respect thereof or by reason of the fall or otherwise of the said balloon or any part thereof due to storm, faulty construction, negligence, accident or any other cause whatsoever.

17. Special Norms for Display of Advertisement on Business Premises.—The advertisement, such as illuminated Glow sign boxes and illuminated or neon-sign name boards on the business premises, shall be permitted and regularized as per the provisions laid down in Act and these rules. Permission for display of advertisement, such as Glow sign boxes and illuminated or neon-sign name boards on the business premises, can be granted subject to the compliance of the conditions mentioned below and also subject to compliance of Part-X- signs and outdoor display structure of National Building Code. Exceptions can also be made in respect of multiple advertisements on big size boards on malls, big bazars, shopping centres, hospitals, banks, cinema theatres. etc.:—

(a) No illuminated sign in red, amber or green colours shall be erected or maintained within a horizontal distance of 10 mtrs. of any illuminated traffic sign. All advertising signs illuminated by light other than a white light at a height of less than two storeys or 6 mtr. above the footpath, whichever be the greater height, shall be so displayed that it does not interfere with any sign or signal of traffic control.

(b) No person shall erect any sign which is of such intense illumination as to disturb the residents in adjacent or nearby residential buildings. Notwithstanding any permission given for such erection, any such sign which after erection is, in the opinion of the authority, of such intense illumination as it disturbs the occupants of adjacent or nearby buildings, shall on the order of the authority, be suitably altered or removed by the owner of the site concerned within such reasonable period as the authority may specify.

(c) No electric sign other than those necessary in the opinion of the authority in the interest of public amenity, health and safety, shall be operated after 11.00 p.m.

(d) No ground sign shall be erected so as to obstruct free access to or egress from any building.

(e) No projecting sign or any part of its supports or framework shall project beyond the building. However, it shall not project beyond the plot line facing the street.

(f) On business premises advertisement related to products sold or services rendered only can be permitted.

18. Permission For Free Advertisement.—The Competant Authority may grant permission for free display of advertisements to any organization of either Central or State Government or to the Corporation itself or any other Institutions or organizations duly registered with the Charity Commissioner for the advertisements relating to the religious, educational or charitable purposes, under their discretionary powers.

(b) Following are the documents to be submitted with the renewal application :-

1. The no objection certificate from the land owner or from the competent authority of public authority.
2. The no objection certificate issued by the Commissioner of Police (Traffic) in the past will be considered in case of existing hoarding, if the size and height of the hoarding is not changed.
3. Structural Stability Certificate from any Licensed Structural Engineer.
4. Two copies of 10" x 8" photograph of the existing hoarding.

27. Transfer of advertisement permit.—The hoarding permit can be transferred with the prior permission of Competent Authority and on payment of transfer fees as prescribed by the Corporation from time to time, subject to the following :—

(a) Consent in writing from the agency i.e. the holder of the permission / permit and the land owning authority/Co-operative Society.

(b) In case of legal transfer death certificate of the original owner and proof of legal succession or legal heir and no objection certificate from other legal heirs.

(c) Affidavit indemnifying the Commissioner for all other claimant

(d) In case of transfer through sale, the sale document and indemnity bond from purchaser, indemnifying Corporation from all claims.

28. Procedure for disposal of applications.—(a) At the time of submission of the application, a pre-scrutiny of the filled-in form and the accompanying documents would be made by the Competent Authority who is accepting the application. If the application is found complete in all respects, then only, the same shall be accepted along with the processing fees. Hence, applicants are advised to submit complete applications in all respects.

(b) Every application received shall be acknowledged and the decision thereon shall be communicated by the Competent Authority to the applicant in writing, within sixty days from the date of receipt of the application. If the decision on such application is not communicated to the applicant within the specified period, the permission shall be deemed to have been granted.

(c) On the permission being granted by Competent Authority, shall issue the license in Form - C.

(d) The permission for advertisement at a particular location may be granted for a period not exceeding two years, and shall be renewed, subsequently.

29. Appellate Authorities.—(a) Appeal against the decisions taken by Asst. Commissioners, shall lie with the Deputy Municipal Commissioner.

(b) Appeal against the decisions taken by the Deputy Municipal Commissioner shall lie with the Commissioner.

30. Procedure for appeal.—(a) An appeal must be filed, along with appeal fees as prescribed by the Corporation, within 30 days from the receipt of the orders of a lower authority or when the cause of action arose as the case may be.

(b) For sufficient cause, the Appellate authority at his discretion may condone delay of filing appeal up to 30 days.

(c) Appellate authority will as far as possible decide the appeal within 4 weeks.

(d) If the applicant simultaneously seeks redress in a court of law for the same cause of action, the appeal shall stand automatically dismissed.

(e) During the pendency of appeal in any forum, the hoarding owner or license holder shall not display any advertisement on the alleged hoarding.

Form A
Application Form

[See rule 19(a)]

(See section 244 in the MMC Act)

1. Name of Applicant : _____
2. Name of Agency : _____
3. Status : Proprietary firm/Company/Charitable Trust/Others
4. Address : _____
_____

Telephone No. _____ Fax _____

5. Medium of advertisements applied for : Illuminated/Non Illuminated.
6. Form of Advertisement : Temporary/Non-temporary
7. Nature of advertisement applied : _____
8. Are you applying for display of free banner ? : Yes/No

If yes :

(a) Purpose : Academic/religious/public awareness/health/political/others.

(b) Period : From _____ to _____

(c) Location : Single/Multiple :

If multiple:

(i) No. of Locations :

(d) Text of the message on free banner : _____

(e) Indicate the category of Civic message you propose to carry :

(g) Whether photocopy of Trust Registration attached : Yes/No

9. Dimensions :—

Dimensions	In sq.ft.	In sq.mtr.
Length		
Width		
Total Area		
Height		

10. Site Location :-

Name of the Road drawing visibility :

- Width of the Road :
- No. of hoarding located within 25 mtr. :
- No. of trees within 25 mtr. on either side :
- Whether trees are required to cut . Yes / No

11. Name of the Landlord :

12. NOC of the Landlord submitted : Yes / No

13. Whether documents submitted as per rule 19 (a) : Yes / No

I have read carefully the provision of Maharashtra Municipal Corporations (regulating and control the display of sky-signs and advertisement) Rules, 2014 on above and have complied all the conditions. I accept, that, in the event the information submitted by me is found false, I am liable for all such penal actions as prescribed under the law.

Date:

Signature of the Applicant :

Designation :

FOR OFFICE USE ONLY :

Whether the application is complete as per rule 28 of the Maharashtra Municipal Corporations (regulating and control the display of sky-signs and advertisement) Rules, 2014 ? Yes / No

- (a) Registration No.
- (b) Processing fee :
- (c) Deposit :
- (d) Date of receipt of application :
- (e) Call date :

Signature of the Competent Authority.

Form B

Sec. rule 26 (a)

Application Form for Renewal

1. Name of applicant and address

2. Details of Advertisement

3. Place

4. Sanctioned size and type

5. Illuminated/Non Illuminated

6. Upto which date last renewal is done

7. Next period of renewal

8. Whether the property owner has given no objection for further renewal of sanctioned hoarding.

Date.

Signature of Applicant.

FORM C

[See rule 28 (e)]

(Section 244 of MMC Act)

License No.

M/s. .... Res. ....

..... is hereby authorized to erect Sky-sign as detailed below subject to the compliance of provision of the Maharashtra Municipal Corporations (regulating and control the display of Sky-signs and advertisement) Rules, 2014 for the period from ..... to .....

Nature of Sky-sign	Place of Sky-sign	Size and Area of Sky-sign	Period of Display	
			From	To

The Applicant has paid fee of Rs. .... vide challan No. .... dated ..... as per rate prescribed by the Municipal Corporation.

Date :

Competent Authority
Municipal Corporation _____

ANNEXURE - 1

Specifications for Erection of Hoardings

(A) INTRODUCTION :

This annexure provides specifications and details relating to the erections of hoardings under Corporation jurisdiction.

(B) GENERAL :

1. The hoardings should be maintained properly by providing the painting time to prevent corrosion. All joints should be checked periodically to ensure its safety.

2. The display of the Corporation permission number and name of the advertisement company shall mandatorily be displayed in bold types, New Roman font. This letter should be 50 mm high in white colour on black background.

3. The erection of the hoarding should be done by machineries erecting in equipments wherever necessary and all precautionary measures will be taken to prevent any accident.

4. The agency shall take all necessary precautions to prevent nuisance or inconvenience to vehicular and pedestrian traffic movement due to erection of the hoarding.

(C) 1. The location of the hoarding shall not be within 25 mtrs. from the edge of a junction or circle.

2. Whenever it is erected near/on footpath, the hoarding should have an angle between upto 30 degrees with respect to the centerline of the road.

(D) HEIGHT LIMITATIONS AND SIZE OF THE HOARDING BOARD :

1. The top of the hoarding board of unipole, bipole and hoarding on the rooftop should not be more than 7.5 feet from the center of the respective roads.

(E) PREVENTION OF NUISANCE AND POLLUTION

1. The agency shall take necessary precautions to prevent any nuisance or inconveniences to the owners, tenants or occupants of adjacent properties and to the public in general and to prevent any damage to such properties and any pollution of stream and waterways.

2. He shall make good at its cost and to the satisfaction of the Corporation, any damage to roads, paths, cross drainage works or public or private property whatsoever lost during the execution of the work.

3. No hoarding shall obstruct any doors and/or windows of the building near or on which it is erected or that of the adjoining property.

4. All waste or superfluous materials shall be cleared away by the agency.

(F) 1. STRUCTURAL SPECIFICATION :

(F) 1.1 All structural steel rolled sections and plates shall conform to BIS 226-1975 and BIS-7062-1980

(F) 1.2 Structural design shall conform to BIS 800-1984.

(F) 1.3 Structure shall be designed for wind load of 33 m/sec as per BIS 875 Part II

(F) 1.4 R.C.C. foundation shall be provided best on soil condition and depth of foundation shall not be less than 1500 mm and shall be as per BIS 456.

(F) 1.5 Design calculation shall be submitted along with working drawing from a practicing structural engineer, registered with the Corporation.

(F) 2. Hoarding on ground

(F) 2.1 Unipole :

Foundation

Unipole shall be founded on RC footing and pedestal.

Stanchion

Single circular stanchion of 450 mm diameter made up of 2 mm thick MS sheets.

Board

The board shall be made of MS box SHR section.

Sheeting

Sheeting shall be 18 SWG thick GI sheets supported on MS angles

Refers typical structural details of plate No. 6

(F) 2.2 Bipole :

Foundation

Bipole shall be founded on RC footing and pedestal.

Stanchion

The Stanchion shall be made up of ISMB 250 @ 75 kg./m.

Board

The board shall be made of MS box SHR section.

Sheeting

Sheeting shall be 18 SWG thick GI sheets supported only on RC columns with suitable RC beam frames.

(F) 3. Hoarding on roof top

Shall be erected only on RC frame structure.

Stability Certificate for the foundation and the building shall be furnished from the practicing structural engineer, registered with Corporation.

The base of the hoarding shall be supported only on RC columns with suitable RC beam frames.

The board shall be made of MS box SHR section .

Sheeting shall be 18 SWG thick GI sheets supported on MS angles.

(G) ELECTRIFICATION :

1. Whenever the illumination is to be provided, the necessary approval from the concerned electricity provider authorities should be taken and necessary safety measures (to prevent accidents) have to be taken.

2. The illumination arrangement should not cause disturbance to traffic passing near or underneath the hoarding/gantry / Foot Bridge/ over bridge, as the case may be. Illumination of hoardings in residential areas shall be switched off manually or electronically at a reasonably hour at night.

3. All electrical components shall conform to BIS.

4. Underground cable should be 16 sq.mm.2 core.

5. Meter Box, ELCB, MCB, Fuse Cutout, Timer Contractor and Locking Arrangement should be as per requirement of BESCOL.

6. Illumination: 2 Nos. 400 watt metal halide LIGHT FIXTURES.

7. Earthing 1.8 m deep below the ground using GI Pipe, Funnel, Charcoal, Salt, Brick Masonry work, etc. as per requirement of BESCO.

By order and in the name of Governor of Maharashtra,

PRABHAKAR PAWAR,
Deputy Secretary to Government.